

Наше Слово

PIK LXV № 45 (3300) WARSZAWA, 8 LIŚTOPADA 2020 ROKU
CІНА – зл. 4,00 zł (VAT = 8%) – CENA NUMER INDEKSU 366609

УКРАЇНСЬКИЙ ТИЖНЕВИК TYGODNIK UKRAINSKI UKRAINIAN WEEKLY
Інтернет-версія газети www.nasze-slowo.pl ISSN 0027-8254

У Кошаліні відкриють площу генерала Марка Безручка

Генерал Безручко – герой поляків і українців у польсько-більшовицькій війні 1920 року. Вже незабаром у Кошаліні з'явиться площа його імені. На думку Яна Куряти, голови міської ради у Кошаліні, спільна історія поляків та українців надто часто вимірюється кривдами, боєм та жертвами, тому добре, що ми маємо можливість вшанувати людину, яка об'єднує наші народи.

▲ Площа, яка буде носити ім'я генерала Марка Безручка

Генерал-хорунжий Армії Української Народної Республіки, герой «Дива на Віслі» – битви під Варшавою у 1920 році, яка врятувала Польщу від радянських окупантів – відтепер матиме свою площу у престижній частині Кошаліна: між центральними вулицями Перемоги та Андерса.

– Ідея надати площі ім'я генерала Марка Безручка з'явилася під час спільних розмов з генеральним консулом України в Гданську Левом Захарчишином. Згодом ми запропонували зустрітися з головою кошалінської міської ради Яном Курятою та міським головою Пйотром Єдлінським. Лобювання цієї справи тривало щонайменше пів року, а пандемія коронавірусу внесла свої корективи в реалізацію проекту, – розповідає Роман Білас, голова Кошалінського відділу ОУП.

Українці знали: щоби переконати міську раду, потрібно розповісти жителям міста про Марка Безручка. Тому у місцевій пресі з'явилося декілька статей про нього, а згодом Кошалінський

відділ та гурток ОУП організували наукову конференцію до 100-ліття польсько-українського союзу Пілсудський-Петлюра. Через пандемію конференція відбулася лише наприкінці серпня, а не в квітні, коли було підписано договір. На ній науковий професор Роман Дрозд (історик, колишній ректор Поморської академії у Слупську) та доктор Марко Козубель (історик з Інституту національної пам'яті у Варшаві) говорили про історичні обставини союзу та героїчну оборону Замостя під командуванням Марка Безручка. До участі у цій конференції запросили усіх членів міської ради у Кошаліні, і, на думку Романа Біласа, саме вона допомогла донести інформацію про героя до ширшого кола слухачів. Згодом голова Кошалінського відділу ОУП провів розмову з кожним членом ради, і як результат – 22 жовтня на дистанційному засіданні депутати міськради проголосували за надання площі імені генерала Безручка. На це погодилися майже всі депутати: 21 віддав свій голос «за», один

утримався, а двоє не брали участі у голосуванні.

В обґрунтуванні проекту ухвали голова міської ради Ян Курята наголосив: «Марко Безручко був українцем, жив у 1893-1944 роках, здобув освіту ще в царській Росії, однак вирізнився насамперед у польсько-більшовицькій війні. Саме під час героїчної оборони Замостя 28-30 серпня 1920 р. вдалося зупинити і відкинути назад більшовицьку армію. Через день на відступаючу Конармію Будьонного напала польська кіннота біля Комарова. Без цієї перемоги – і про це пишуть деякі історики – не було б, мабуть, вільної Польщі. У цій битві дуже важливу роль відіграв тодішній полковник Марко Безручко. (...) Наше місто та центральне Помор'я населяють тисячі українців, які визнають своє українське коріння. Вони є нашими сусідами та членами нашої родини. Прохання Кошалінського відділу ОУП про найменування площі іменем генерала Марка Безручка є також проханням

про матеріальний символ польсько-української співпраці. Історія поляків та українців надто часто вимірюється нашими спільними кривдами, боєм та жертвами. Тому добре, що ми маємо можливість вшанування людини, яка є символом спільної долі поляків та українців. Це нагода, в межах пам'яті про польсько-більшовицьку війну 1920 року, вшанувати польсько-українське братерство по зброї».

На думку Романа Біласа, одностайність депутатів в голосуванні за надання кошалінській площі імені генерала Марка Безручка – це доказ того, що всі політичні партії до українців у місті ставляться дуже добре.

– Це визнання українського середовища у Кошаліні всіма депутатами без огляду на їхні політичні погляди, оскільки і «Громадянська коаліція», і «Право і справедливість» проголосували «за». ■

Анна ВІННИЦЬКА
Фото авторки статті

Поділ суспільства: як нам не пересваритися після вибуху протестів

ІГОР ІСАЄВ,
головний
редактор
порталу
PROstir.pl

Радикалізація в Польщі — що особливо проявилася на зламі жовтня і листопада — торкнулася більшості мешканців країни. Вона поділила в поглядах і представників нашої меншини. Замислимося разом, чим це загрожує і що можна робити далі.

Рішення Конституційного суду Польщі, що поставив під сумнів законність найбільш розповсюдженої причини абортів серед польських жінок, сколихнуло частину країни. Воно «поставило на ножі» суспільство, ділячи його в різних аспектах: жінки-чоловіки, ліберали-консерватори, релігійні і не дуже, старші й молодші. Останнє особливо помітно: на протести вийшла молодь зі своїм молодіжним радикалізмом, котрий не завжди подобається старшим людям (цей конфлікт є універсальним).

Всі ці лінії поділу — дуже складні, вони проходять і через українську громаду Польщі. Вибух поляризації, один із найбільш потужних у польському суспільстві, ділить також нас. Часом цей поділ доводить до меж неможливості будь-яку розмову. Тому я хотів би поділитися кількома власними спостереженнями, (а також запросити, навіть заохотити до дискусії на шпальтах «НС»).

Передусім: я — не безсторонній учасник цього конфлікту. Я підтримую протести жінок і є учасником частини з них. Саме тому цей текст з'являється в рубриці «Погляди», де я висловлюю приватну думку, а не претендую на аналітичне охоплення всієї картини. Думаю, це чесно — у вступі одразу визнати свою позицію.

Настрої. Тому, хто безпосередньо не бачив протистояння на вулицях Польщі в останні дні, варто зрозуміти його винятковість. Нинішній протест — дуже вибуховий, нервовість і агресія висять у повітрі. Причому з різних сторін: протестувальників, добровольців під костелами, водіїв, випадкових перехожих, поліції. Кожна зі сторін відчуває гнів, образу, небезпеку, безсилість чи силу водночас. Це все не взялося нізвідки — у ситуації, коли вся громадська дискусія зосереджена в руках однієї партії, котра не тільки не консультується, а по-хамськи ігнорує іншу частину суспільства, така радикалізація була закономірним увінчанням процесу.

Вульгаризми. Це річ, котра багатьох обурює, зрештою, сам протест жінок відбувається під лозунгом із крапочками. Чи мені подобається вживання вульгаризмів на маршах жінок? Я особисто їх не вживаю, проте розумію, звідки вони беруться. Це метод випустити пар гніву. Так в Україні співали «Путін х...ло» — коли бачили безсоромне втручання Кремля, проте не мали ніяких шляхів впливу на російського президента. Вульгаризм поганий тоді, коли його ціллю є сама вульгарність. У нинішній ситуації в Польщі вульга-

ризм є єдиним способом «достукатися» до влади, коли інші механізми (консультації, дебати, парламентські слухання) просто не діють. Польща кілька років тому забула, що демократія — це не диктатура більшості, а спільна відповідальність більшості й меншості за власну країну. Те, що ми бачимо сьогодні, — якраз плоди такої політики. Так було й у випадку осквернення українських пам'ятників у Польщі — коли влада по-хамськи ігнорувала чийось позицію. Вульгаризм — це, до речі, не єдиний механізм, до якого може довести політичне хамство: інші, значно більш криваві, ми бачили в міжвоєнній Польщі. Дуже сподіваюся, що нинішня Польща до цього не дійде.

Церкви. Чимало обурення виникає у зв'язку з діями частини протестувальників у костелах. На їхніх стінах пишуться лозунги протесту, учасниці заходять в середину з плакатами, у справу втручається поліція. Це справді збуджує емоції, навіть нерелігійних людей. Рішення Конституційного суду було прийняте, виходячи саме з католицького, а не світського розуміння того, чим є людина. Тому протестуючі сприймають церкву як учасника громадської дискусії, а лише потім — як сакральне місце. Водночас — на момент верстання номеру — не було жодних випадків наруги над релігійними об'єктами. Повністю розуміючи відчуття вірян, хочу підкреслити, що стіни та крісла в костелах — це не кров Христа і не святий сакрамент. Чи не розмальований «Polską Walczącą» хрест, як це було на українській могилі. Намальований на стіні костелу лозунг — це максимум акт

вандалізму, а не паплюження релігійного культу.

Шанування і розуміння іншого. Варто розуміти, що окрім лозунгів, спрямованих на конкретні групи, є відчуття різних людей. Незалежно від сторони барикади, відчуття автентичні — часто можуть зачепити чи образити. Саме в цьому найбільша трагедія моментів, подібних до сьогоднішнього: протистояння створює у суспільстві глибокі рани, з якими важко впоратися. На жаль, ідеологічний конфлікт (не тільки в Польщі) народжує ситуації, коли люди стереотипно вписують одне одного в різні групи, перестають бачити людину, триває полювання на ворогів, унеможлиблюється нормальна розмова. Найімовірніше, ми ще довго будемо латати в суспільстві рани сьогодення. Їх не подолати заявами, зверненнями з телеекранів чи жестами правителів, президентів, голів, владик. Їх зможемо залікувати лише безпосередньою розмовою із живими людьми з різних сторін барикад. Спробуймо цю особистість побачити вже сьогодні, зрозуміти, що спонукало її до дій — незалежно від того, чи вона стояла з вервицею під костелом, чи розмаловувала його спреєм. Як би нам не було боляче, цій людині буде що сказати, буде теж що почути. У цієї людини будуть свої емоції і докази, буде теж свій ніж. У цій ситуації не буде святих і праведників, а будуть люди, що потребують розмови, і країна, котра її потребує. Цю країну ми врятуємо не повною забороною чи повним дозволом абортів — а довгою, копіткою розмовою про те, як нам спільно вирішувати нашу долю і поважати одне одного. ■

Кудись прийдемо чи знов будемо буксувати?

ГРИГОРІЙ
СПОДАРИК,
журналіст

Коли від дискусії червоніють щоки та безсило опадають руки, а безліч аргументів ведуть розмову шораз дивнішими колями, тоді приходить час для паузи. Якщо не загальної, то принаймні особистої. Інакше емоції бігтимуть зовсім неконтрольованим і непередбачуваним потоком. Пауза — це шанс повернутися до сутті.

Після рішення Конституційного суду (КС) щодо абортів в польському суспільстві знов вибухнули емоції. Знов, бо суспільство давно розділено на два основні табори — провладний і опозиційний. Оскільки все залежить від мінімального відхилення маятника в той чи інший бік, ці табори на виборах і у суспільних баталіях намагаються перетягнути людей до себе. Останніми роками сильнішою є права сторона з усім своїм ідеологічним інструментарієм. Хочемо чи ні — ми стоїмо на цьому плацдармі. В контексті останніх протестів — одні стоять за право на життя кожного ненародженого, інші — йдуть в мітингах за право на вільний вибір без жорсткого примусу. Такі серйозні питання вимагали б ще серйозніших дискусій і загалом обговорення на широкій суспільно-державно-церковній платформі. Ці дебати вже відбували-

ся в Польщі, але якщо було вирішено зруйнувати багатолітній консенсус, то вони мали б точитися знов і знов. Так не сталося, тому вулиця і суспільні настрої палають. І те, що конфліктна тема з'явилася несподівано, вказує на те, що ініціаторам не йшлося про серйозний розгляд проблеми, а, на жаль, тільки про політику. І в тому, мабуть, головна суть.

Політичні оглядачі зауважують, що активність Конституційного суду в темі абортів простимульована внутрішніми проблемами правлячої партії «Право і справедливість». До речі, якщо хтось думає, що КС є незалежним, то нехай пригадає, яким чином туди потрапила частина суддів. Однією з причин називають також бажання влади прикрити проблеми в країні, а саме — рекордне зростання захворювань на коронавірус. Ще важливий момент: нещодавно сеймова баталія за права тварин показала, що правляча команда вже не є монолітом. Частину парламентаріїв проголосувала «проти» всупереч волі Ярослава Качинського. Він міг налякатися, що бунтарі та націоналісти з партії «Конфедерація» і сумнозвісний кс. Тадеуш Ридзик створять нове, конкурентне до «ПіС» політичне угруповання. Щоб уникнути нищівного для своєї влади розламу, Ярослав Качинський знов звернувся до важливих для право-радикальних середовищ питань. І при нагоді в своєму стилі поляризував суспільство. В офіційному зверненні він звинуватив протестувальників у порушенні норм епідеміологічної безпеки, яке коштуватиме життя багатьох людей. Випадки осквернення храмів назвав атакою на костел і закликав захищати

їх «за будь-яку ціну». Коли говорив про те, що в протестах бачить елементи підготовки і вишколу, то прямо вказав, що їх ініціаторами можуть бути зовнішні сили. Уточнення з'явилося дещо пізніше. «Ця атака має знищити Польщу, (...) закінчити історію польського народу. (...) Захищаймо Польщу, захищаймо патріотизм і проявімо в цьому рішучість та відвагу», — сказав Ярослав Качинський. З іншого боку, якщо задуматися, то як, власне, протест та висловлювання інших поглядів мали би знищити державу і народ, яким більше тисячі років? Так чи інакше, слова головного політичного гравця показують, що ми повертаємося до відпрацьованого репертуару: ми — праві, а інакодумці — це зовнішні вороги, не поляки, не патріоти. І знову те саме традиційне «переведення стрілок» — зло йде від протестувальників, а не від того, хто створив конфлікт.

В цій поляризації і схилення влади у бік радикалів для таких громад, як наша, завжди з'являються загрози. Ми вже це чули: біженці розносять небезпечні мікроби, мігранти забирають роботу, сілезці — це приховані німці, українці — націоналісти тощо. Це все вже було і має шанси повернутися. Бо, здається, не мітингувальникам на польських вулицях, а владі потрібні емоції та загострення.

Але пауза і роздуми потрібні усім — без цього переможців не буде. Якщо шукати натхнення для зняття напруги, то його можна знайти у відкритому листі, який підписали близько 30 польських духовників, зокрема відомі кс. Адам Бонєцький та кс. Томаш Достатний. Звернення оприлюднено після

проголошення вироку КС. В ньому зазначено: «В ім'я Євангелія ми негайно повинні закінчити використовувати релігію у політичних цілях і покинути переконання у тому, що правові рішення можуть принести стійку зміну вразливості сумнівів, чого ми прагнемо, проголошуючи Євангеліє». Духівники пригадують також, що польська революція часів Солідарності завершилась не потоками крові, а за дискусійним столом. Крім цього священники, які підкреслюють, що не є формальною групою, закликають: боротись з нерівним статусом жінок та чоловіків; не підтримувати радикалів, які відкидають універсальні цінності християнства; не допускати дискримінації з огляду на сексуальну орієнтацію чи походження; зупинити знищення планети. Також вони нагадують, що в час пандемії треба солідарно зайнятись опікою над слабшими, самотніми і людьми з особливими потребами; відкритись і встановити діалог між інакодумцями; захищати біженців та мігрантів тощо.

Отже, тараш наш крок, суспільства з усіма його відтінками. Бо віруючі чи ні, ми можемо реалізовувати вищезазначені постулати. І, напевно, не забуксуємо, а підемо вперед. Політики люблять говорити про вирішальну роль народу. То покажімо, якою є ця воля! І не накручуймо себе думками щодо зміни влади шляхом вуличних протестів. Щоправда Україна показує, що це можливо, але ліпше однак зосередитися на силі виборчого бюлетеня в нормальному демократичному циклі. До речі — претендентам на владу в Польщі варто нагадати, щоб у майбутньому вже постарались, аби маятник виборчих симпатій колихнувся в їхній бік. ■

ГРОМАДСЬКІ ВІСТІ

Українка у рейтингу
«Впливові жінки Нижньої Сілезії 2020»

Фото зі сайту gazetawroclawska.pl

Польське видання «Gazeta Wroclawska» проводить опитування на тему «Впливові жінки Нижньої Сілезії 2020». Серед ста запропонованих кандидаток, за які можна проголосувати, є українка — Ольга Хребор, котра з минулого року є уповноваженою президентом у справах мешканців українського походження. Голосування триватиме до 19 листопада.

Ольга Хребор вже багато років займається справами та проблемами українців, які живуть у Вроцлаві. Для багатьох вона відома як голова культурного центру «Фама» та фонду «Калейдоскоп культур». Є ініціаторкою багатьох проєктів, метою яких є популяризація української культури, та організаторкою акції допомоги для потребуючих в Україні. Українка була координаторкою проєкту «Львівський місяць», організованого 2016 року в межах «Європейської столиці культури». Нагадаємо, що за результатами голосування на радіо «Вроцлав», цей проєкт став найважливішою культурною подією року.

Також у списку для голосування на «Впливову жінку Нижньої Сілезії 2020» опинилися: письменниця Ольга Токарчук, маршалок Сейму Ельжбета Вітек, акторка Кінга Прайс та одна з лідерок «Страйку жінок» Марта Лемпарт.

Щоб віддати голос за українку, треба вислати смс зі змстом «KDS.12» на номер 72355 (ціна за смс — 2,46 злотих). Голосувати можна теж на сайті gazetawroclawska.pl (10 najbardziej wpływowych kobiet regionu wybiorą nasi Czytelnicy).

Читачі газети виберуть 10 найвпливовіших жінок, діяльність та досягнення яких будуть увічнені в унікальній книзі.

XVI Конкурс української пісні «3 Підляської криниці 2020» відбудеться онлайн

Союз українців Підляшшя, який організовує XVI Конкурс української пісні «3 Підляської криниці 2020», повідомив, що у зв'язку з коронавірусними обмеженнями захід відбудеться онлайн. У ньому візьмуть участь виконавці (солісти, дуети, тріо, ансамблі) у наступних категоріях: автентичний фольклор, опрацьований фольклор та сучасна пісня. Виконавців оцінюватимуть у трьох вікових групах: діти, підлітки та дорослі. Прослуховування відбудуться 8 листопада.

Підтримаймо тих, хто рятує
українські цвинтарі у Польщі

Уже понад тридцять років українські цвинтарі, придорожні хрести і каплички у Польщі намагається рятувати товариство «Магурич». Тому з нагоди Дня всіх святих, яке відзначається у Польщі 1 листопада, варто підтримати діяльність цього товариства фінансово.

Закликаємо долучитися до ініціативи «Dni Wszystkich (Nie)Obecnych» («Дні Усіх (Не)Присутніх»), яку проводять у фейсбуці. На банківський рахунок товариства можна перерахувати будь-яку суму, навіть таку, що відповідає ціні однієї лампадки.

«Наша робота, хоча і громадська, вимагає інвестицій. Ми хочемо якнайкраще підготуватися до 35-го року нашої діяльності, а наша фінансова ситуація не є хорошою. Ми хочемо випустити ще один календар, завдяки якому ми зберемо ще більше пожертв на нашу діяльність наступного року», — написано на фейсбук-сторінці збірки.

Як завжди зібрані гроші будуть використані для закупівлі обладнання, матеріалів і їх транспортування на цвинтарі, а також для виготовлення документації реставраторських робіт, харчування тощо.

Нагадаємо, що збірку коштів на підтримку діяльності товариства «Магурич» під назвою «Orgoż znich – wesprzuj Magurycza» («Крім лампадки, підтримай Магурич») кілька років тому ініціювала українка Анна Кертичак.

Рахунок товариства «Магурич»:

52 1020 1026 0000 1102 0118 9554

Назва: Пожертвування для статутних цілей (Tytułem: Darowizna na działalność statutowe).

Той, хто дасть суму, що перевищує 100 злотих, отримує поштою календар на 2021 рік (він буде надісланий на адресу, зазначену в даних рахунку жертводавця).

Прибирання могил
до Дня всіх святих у Старгарді

28 жовтня греко-католицький парох зі Старгарду о. Руслан Марцішак разом зі своєю дружиною поприбирали могили та запалили свічки на могилах українських бійців, учасників II Світової війни, які спочили на воєнному цвинтарі в Старгарді.

Крім цього прибирання відбулося теж на могилах колишніх парафіян місцевої парафії, на могилах, які вже ніхто не відвідує. Прибирання відбулося з нагоди Дня усіх святих (1 листопада) та Дня померлих (2 листопада).

Українка перемогла
у студентському конкурсі у Кракові

Фото з facebook.com/AGH.Krakow (автор Мацей Талар)

Олена Гавран з Лігниць перемогла у конкурсі «Korallen Talentów AGH», організованого Краківською гірничо-металургійною академією. Молода українка є студенткою факультету «Геодезія та картографія» цієї ж академії. У конкурсі вона представила свій повітряно-акробатичний номер на полотнах.

Олена з 11 років ходила на акробатичні заняття до театру руху «Оцельот» у Лігниць, який часто виступав на виступах і народних гуляннях. Одним таким проєктом був двомісячний виїзд до Швейцарії, де українка виступала у «Christmas Show». Разом з подругами брала теж участь у кастингу до «Mam Talent» і телевізійної «Gali Mistrzów Sportu» 2012 року, виступала в телепрограмі «Kawa czy Herbata». Ще були виступи в Штутгарті та Мюнхені, у справжньому цирку в Будапешті та виставі театру у Вроцлаві. Свій талант вона презентувала теж публіці на «Лемківській ватрі» у Ждині. Олена Гавран є донькою українського барда Романа Гаврана.

Майстер-класи
для наймолодших у Білостоці

У садочку «Ангелятка» в Білостоці відбулися майстер-класи для дітей, які вчать української мови. 23 жовтня у садочку в межах уроку української мови відбулися заняття для дітей зі створення гобеленів з фетру. Їх організатором став Союз українців Підляшшя.

У варшавських автобусах
показують ролики про Україну

З 19 жовтня у 170 автобусах Варшави запустили показ відеороликів про цікаві місця України. 30-секундні ролики показують на 400 екранах міських автобусів.

Про це на фейсбук-сторінці повідомила продюсерка проєкту суспільно-культурного мультимедійного видання «Ukrainier» Наталія Панченко. Відеоролики з польськими субтитрами транслюватимуться на екранах варшавських автобусів по годинах. На початку їх буде п'ять, проте щоквартально автори проєкту планують додавати ще кілька відео.

«Ukrainier» зняв відеоролики про острів Хортиця в Запоріжжі, наскельну фортецю Тустань, тунель кохання в Клевані, Олеський замок і про сіль і нафту в Дрогобичі.

«А далі регіон за регіоном, місце за місцем. Наша природа, наші люди, наш колорит, наша щирість і справжність. Щодня дорогою на роботу і з роботи вони будуть дивитися щось про нашу країну. Так із часом і роззнайомимось», — написала Панченко.

Українка вірить, що ця ініціатива допоможе полякам відчувати сучасну Україну і українців, краще її розуміти, когось, можливо, зацікавить і спонукатиме почитати про Україну трохи більше, а хтось навіть захоче приїхати й побачити красу з цього автобусного відео на власні очі.

Нові стипендії від фонду «Калина»

Фото з фейсбук-сторінки фонду

Польсько-українсько-канадський стипендіальний фонд «Калина» 14 жовтня підписав нові договори зі своїми стипендіатами. Однією з них є Наталія Буслаєва, яка захистила диплом бакалавра соціології в Університеті кардинала Стефана Вишинського, а з жовтня почала навчання на магістра у цьому ж університеті. Батько молодої українки — Олексій Буслаєв (псевдонім «Татар») у лютому 2015 року загинув біля Дебальцева. Він мріяв, щоб дочка отримала освіту у європейському навчальному закладі.

Дівчина отримувала щомісячну стипендію з 2018 року. Без фінансової допомоги вона не змогла би навчатися у Польщі. Зараз вона підписала новий договір на подальше навчання.

Другим стипендіатом став д-р Маріуш Сава з Любліна. Від грудня історик починає писати монографію про злочини в Сягрині в 1944 році.

Нагадаємо, що стипендіатом громадської організації був Євген Місило — український історик із Польщі, який досліджує трагічне минуле двох країн. Завдяки дворічній стипендії, він зібрав матеріал на дві книги на тему табору праці у Явожні.

Польсько-українсько-канадський стипендіальний фонд «Калина» згідно зі своїм статутом підтримує науковців та авторів, які займаються складними польсько-українськими питаннями, та українців із сімей полеглих або серйозно поранених на Донбасі, які навчаються у Польщі. Ініціатором створення організації та її головою є опозиціонерка з «Солідарності» Гражина Станішевська (на фото зі стипендіаткою Наталією Буслаєвою). Польська політична діячка та колишня депутатка Європарламенту є теж ініціаторкою проєкту «Польська сім'я — українській сім'ї», завдяки якому з 2017 року допомогу отримало вже 120 українських родин.

Результати конкурсу
«Лемківщина очима дитини»

Закінчився цьогорічний конкурс «Лемківщина очима дитини», який організовує Об'єднання лемків. Організація третій рік поспіль запрошує дітей малювати найкращі краєвиди та місця з Лемківщини. Цього року до організаторів надіслано понад 60 робіт.

Журі конкурсу у складі д-р Анни Барнат та Емілії Пиж вибрало найкращі роботи та призначило відзнаки. Конкурс відбувся у двох вікових категоріях. У категорії для дітей віком «0-IV» перемогла Патриція Бучинська з Висової-Здруй. Друге місце посів Михайло Харидчак з Перемишля, а третє — Магдалена Святківська з Криниці-Здруй. У другій віковій категорії для дітей віком «V-VIII» перша місце посіла Юлія Бронішевська з Криниці-Здруй, друге — Кароліна Пустулка з Брунар, а третьою була Александра Карлак з Висової-Здруй.

Відповідальними за проведення конкурсу стали д-р Анна Барнат з Кракова та о. д-р Аркадій Трохановський з Валча.

Список лауреатів та авторів відзначених робіт розміщено на сайті Об'єднання лемків (lemkounion.pl) у закладці «Конкурси».

Українець отримав стипендію
прем'єр-міністра Польщі

Громадянин України Максим Козак, який навчається у Комплексі загальноосвітніх та технічних шкіл в Устці (Поморське воєводство), отримав стипендію прем'єр-міністра Польщі. Про це повідомляє портал ustka.naszemiasto.pl. Розмір такої стипендії складає 2580 злотих. Гроші виплачуються двома частинами протягом навчального року.

Українець навчається на техніко-мехатроніка. Середній бал Максима Козака з усіх предметів становить 5,36 з 6 можливих. Директор навчального закладу говорить, що він дуже талановитий та працьовитий хлопець.

Стипендія прем'єр-міністра Польщі призначається учням навчальних закладів, які видають своїм випускникам свідоцтва про закінчення загальноосвітньої школи. Підстава її отримання — високі показники у навчанні або виявлення особливих талантів принаймні з одного предмету.

Опрацював на основі повідомлень **Павло ЛОЗА**
Більше новин шукайте на сайті: nasze-slowo.pl

Не політики зроблять відносини кращими

Як нині виглядають польсько-українські відносини, яку роль в них відіграє Росія і як будувати зв'язки в умовах пандемії – про це говорили учасники дискусії «Українсько-польський діалог пів століття тому і тепер», яку організував український ПЕН-клуб.

Розмова була присвячена 100-літтю з дня народження українського публіциста і професора Вільного університету Берліна Богдана Осадчука, а також його переписці з головним редактором польського мігрантського часопису «Культура» Єжи Гедройцем. В онлайн-дискусії взяли участь інтелектуали, які давно залучені у польсько-український діалог: публіцистка Богуміла Бердиховська, професорка Києво-Могилянської академії Оля Гнатюк, віцедиректор Українського католицького університету у Львові Мирослав Маринович та публіцист і письменник Микола Рябчук.

Яким є польсько-український діалог

Чверть століття тому Єжи Гедройць разом з колективом «Культури» оприлюднив декларацію щодо українського питання – тоді вперше згадано про союз між Польщею, Україною, Литвою та Білоруссю. Це стало фундаментом майбутньої польської східної політики, завдяки якій Польща довгі роки вважалася адвокатом України в об'єднаній Європі. На ці принципи спирався діалог Єжи Гедройця та Богдана Осадчука, а також сучасних послідовників тісного польсько-українського партнерства. Але зараз в діалозі з'явилася низка проблем. Як зауважив ведучий дискусії журналіст Віталій Портніков, зокрема в польському політикумі вирішення справ складного історичного минулого взяло верх над політичними питаннями між Києвом і Варшавою. Тож, які елементи гедройцево-осадчукової спадщини можуть допомогти вирвати діалог з тенет історичних тем?

Богуміла Бердиховська переконана, що полякам та українцям вдалося створити міцні установи та середовища, які позитивно формують відносини. Можна говорити й про солідний фундамент. Зокрема про те, що Польща першою ви-

Фото – пінтскрін онлайн-дискусії

знала Україну незалежною державою і відкинула будь-які ревізійні зазіхання. Загалом Богуміла Бердиховська теперішню ситуацію у відносинах назвала більш-менш нормальною.

Інакше реальність бачить Олександра Гнатюк, яка наголошувала саме на відсутності стабільних інституцій та вказала на припинення діяльності Польсько-українського форуму. Водночас вона позитивно оцінила останній візит президента Анджея Дуди в Україну, бо він вписався у довголітню традицію підтримки інтегральної цілісності України та її європейських прагнень.

Зі свого боку Мирослав Маринович зауважив, що польсько-український діалог сильно залежить від геополітичної ситуації, зокрема від наявності зовнішнього спільного ворога. Коли він є, то стосунки стають приязнішими, сторони більше прислухаються одна до одної. Ситуація змінилася, коли Польща увійшла до НАТО і ЄС. Тоді тісне партнерство з Україною перестало бути необхідною передумовою безпеки Польщі. «Але впадати у відчай нема причин, бо спільний ворог обізнаний, він вже озивається. В нас знову з'явиться потреба бути разом», – сказав Мирослав Маринович.

Надумку Миколи Рябчука, на відносини погано впливає низький рейтинг теперішньої польської влади в Європі. У зв'язку з цим в Україні з'являються заклики дивитися в бік Німеччини чи

США. А це неправильно, оскільки, як переконує оглядач, саме Польща залишається єдиною державою, зацікавленою Україною. Тут потрібен прагматизм концепції Єжи Гедройця, який розумів, що Київ не може підпорядковуватися Москві чи Варшаві, бо кожен з варіантів протирічить польським інтересам. В першому випадку українці асимілюються і змінюють російську імперію. В другому – сильно опираються і руйнують Польщу. Тому Україна має бути незалежною.

Росія «підливає бензин у вогонь»

Националісти псують відносини між країнами: вони є серед тих, хто з одного боку закликають не орієнтуватися на Польщу, а з другого – переконують, що не варто підтримувати Україну. Як слушно зауважила Богуміла Бердиховська, роз'єднуючі успіхи Москви були б меншими, якби поляки та українці частіше користувались здоровим глуздом. Він потрібний ще й тому, що Росія, не маючи чим приваблювати до себе, постійно переконуватиме у тому, що інші країни також мають проблеми. Саме тому Москва втручається у вибори в США, «брексит» чи відносини між Польщею та Україною. В останньому випадку наші взаємні претензії та історичний біль, наче бензин у вогні – ще більше розпалюють протиріччя. Водночас полякам та українцям дуже важ-

ко визнати себе об'єктами маніпуляцій. Мирослав Маринович переконаний, що важче з цим справляються поляки. Коли українці говорять про російські провокації, то поляки трактують слова сусідів як спробу уникнення відповідальності за якісь свої провини. Невизнання себе об'єктом зовнішніх маніпуляцій – проблема не лише польської національної гордості. Американці також довго не вірили, що Москва втручається у їхні президентські вибори.

Що далі?

Учасники дискусії вважають, що для позитивних відносин особливе значення мають тривалі контакти інтелектуалів та громадських середовищ: «Якщо між нами не буде близької співпраці, то годі надіятися на те, що політики придумують кращий варіант нашого співіснування», – відзначала Богуміла Бердиховська. Але свої корективи зараз вносять коронавірусні обмеження. Вони тим більш болючі, що польсько-українська співпраця у великій мірі базувалася на літературних чи музичних фестивалях, презентаціях кіно, наукових конференціях тощо. Частину ініціатив перенесли в онлайн, але це лише заміник реальних зустрічей. «Це величезний виклик, зокрема для міжкультурного обміну. А на ньому базувалася польсько-українська співпраця протягом останніх тридцяти років. Вона почалася з культури і без культури вона неможлива», – підкреслила Оля Гнатюк.

Ніхто з учасників дискусії не представив готову модель співпраці в нових умовах. Навряд чи така існує. Але ніхто й не заперечив потреби подальшого «роззброювання», припинення взаємних докорів і звинувачень. Тому навіть в умовах обмежених зв'язків треба промувати приклади довіри і простягання одне одному рук, зразками чого є хоча б постаті Яцека Куроня чи Івана Павла II. Для підтримки відповідного рівня діалогу треба також залучати університети, зокрема з напрямками поліоністики в Україні та україністики в Польщі, та бути присутніми у медіа, які зацікавлені обома країнами.

В дискусії правильно відзначили, що політики та кризи трапляються і минають. А польсько-український діалог має будуватися на цінностях, які завжди залишаються непохитними. ■

Григорій СПОДАРИК

Місце України в Європі

26 жовтня у варшавському кінотеатрі «Iluzjon» пройшли дебати на тему «Чи Україна – це все ще східна Європа?», організовані в межах кінофестивалю «Ukraina! 5 Festiwal Filmowy». Вхід був вільним, також подію транслювали онлайн.

Уній взяли участь журналістка і письменниця Олександра Іванюк, аудіовізуальна і літературна перекладачка Анна Коженювська-Бігун та польська акторка Маріанна Янушевич (на фото), яка знялася в екранізації роману «Фелікс Австрія» української письменниці Софії Андрухович (рецензію на фільм можна прочитати в «НС» №5 від 2.02.2020). Онлайн доєднався Володимир Шейко, директор Українського інституту, покликано налагоджувати міжнародні культурні зв'язки між людьми та інституціями і створювати можливості для взаємодії українців зі світом. У брошурі фестивалю гостями дебатів були зазначені ще й польський письменник Земовіт Щерек та український режисер Тимур Яценко (рецензію на його фільм «Черкаси», що демонстрували в рамках цьогорічного фестивалю, «НС» публікувало в №12 від 23.03.2020), але, на жаль, вони не були присутні. Модерував розмову публіцист Якуб Маймуре.

Фото авторки статті

Учасники дискусії почали з питання – «що таке схід взагалі?». Директор Українського інституту пригадав, як під час відрядження в Іспанію, де він налагоджував контакти між українськими та іспанськими культурними інституціями, його співрозмовники говорили про Німеччину як про східну Європу. Бо на їхній мапі світу, все, що розташовано за Францією на схід, – це вже східна Євро-

па. «Тут важливий погляд не лише географічний, але й геополітичний, який ми візьмемо за основу в цій дискусії», – зазначив Володимир Шейко. Він наголосив, що Україна – це, безумовно, схід, бо має таке географічне розташування, але за останні кілька років терміни «східна Європа» і «східність» почали набувати інших значень.

Його слова підтримала Анна Коженювська-Бігун: «Чи Україна – це схід Європи? Це залежить від того, як ми тлумачимо „схід“». Вона зазначила, що навіть якщо ми маємо на увазі географічний схід, то Україна і Польща не претендують бути західною Європою, бо розташовані в її центральній частині. Питання полягає в тому, аби правильно розуміти термін «східна Європа», а вже потім вирішувати, де розташована Україна.

Олександра Іванюк згадала, як кілька років тому дехто з поляків обговорював, чи Україна – це взагалі Європа? Але в наш час усе змінюється дуже швидко. Як поняття «сходу», так і приналежність України до «східної Європи». «Ми бачимо велику прірву між, наприклад, літературою СРСР, в якій був пафос і намагання виховувати, і літературою зараз, яка вже абсолютно інша», – каже Олександра Іванюк. Прогрес видно в

усьому – навіть якщо брати до уваги фестиваль «Ukraina! 5 Festiwal Filmowy» – свої роботи тут презентують не лише українські режисери, але й режисерки, а в кінозали приходять все більше жінок. «Тепер, у 2020 році ми, жінки, можемо поділитися власними думками, чи Україна – це східна Європа. Тож за це і дякую», – сказала вона.

Акторка Маріанна Янушевич поділилася своєю історією знайомства з українським народом, культурою та традиціями. На зйомки «Віддана» вона приїхала до України вперше, не знала ані слова українською, була сповнена стереотипами, але протягом перебування в Києві закохалася в нього. «В українців таке ж бачення світу, як і в поляків, такі ж цінності та принципи. То що, Польща теж „східна Європа“?», – сказала акторка.

Згодом до діалогу додалися присутні в залі. Одна гостя зізналася, що є полькою за національністю та дуже любить Україну, пізнала її кілька десятків років тому. Вона впевнена, що неважливо, чим є Україна – центральною, західною чи східною Європою, головне – як українці самі почуваються, ким вони є. Бо українцями можуть бути також поляки, росіяни або німці. ■

Єва КРАВЧУК

УКРАЇНА

ПУЛЬС
УКРАЇНИ

Горло обурення і протесту*

Конфлікт навколо книги «Справа Василя Стуса»

Історія загибелі відомого українського поета, правозахисника, дисидента Василя Стуса знов повернулася на шпальти великих медіа та фейсбук-сторінки українських авторитетів. А все через останню книжку Вахтанга Кіпіані, а радше вирок Дарницького районного суду міста Києва, одним із наслідків якого став так званий «ефект Стрейзанд»: те, що забороняють, – усі хочуть прочитати.

Позов москвофільського політика Віктора Медведчука, лідера блоку «ОПЗЖ» («Опозиційна платформа – За життя»), проти Кіпіані та видавництва «Vivat» 19 жовтня задовольнила суддя Марина Заставенко. Це призвело до того, що книга «Справа Василя Стуса» в одну мить зникла з полиць усіх українських книгарень. На щастя, поки у справі не сказано ще останнє слово, відбудеться додатковий друк книжки, в якій будуть не лише фрагменти, які наказав видалити суд, але теж додаткова інформація, що не увійшла у перше видання.

В чому «Справа»?

Один з провідних українських істориків та публіцистів, перший із лауреатів премії ім. Георгія Гонгадзе, головний редактор сайту «Історична правда» Вахтанг Кіпіані навесні 2019-го впорядкував та видав незвичайну книжку. Це збірка розсекречених документів, які досі зберігалися у шести томах слідчого відділу КДБ (Комітет державної безпеки) УРСР та стосувалися кримінальної справи №5 проти Василя Стуса. У склад публікації увійшли теж спогади друзів-дисидентів поета та публіцистичні статті самого Кіпіані.

Проте Віктор Медведчук, який у 1980 році був адвокатом Василя Стуса в описаній справі, висунув претензії до «Справи Василя Стуса». На його думку, книга зневажає його честь, гідність та добре ім'я як публічної особи. Суддя після розгляду справи схилилася на бік Медведчука та заборонила розповсюджувати книгу до моменту видалення з неї шести фрагментів, три з яких, на її думку, є недостовірними, а наступні три дають можливість ідентифікувати Медведчука як «персонажа або діючу особу твору». Утім вирок не є остаточним, підлягає апеляції, яку, до речі, уже готують видавництво та автор-укладач книги.

В такт шести уривкам

Слід згадати, що книга Кіпіані стосується другої справи проти Василя Стуса, яка почалася в травні, а завершилась у вересні 1980 року. Коли Стуса засуджували вперше у 1972-му (вирок – 5 років позбавлення волі та 3 роки заслання), Віктор Медведчук тільки починав свою пригоду з юридичним факультетом Київського університету.

Пригода – це слово доречне, оскільки згаданий «персонаж», як син політичного заслання (націоналіста та колаборанта), не міг ані виконувати державні функції, ані здобувати освіту. Відтак Медведчуку після декількох спроб «чудом» вдається поступити в університет. І попри кримінальний(!) вирок за побиття неповнолітнього (із дворічним виключенням з навчання), він стає юристом та потрапляє до особливої касты адвокатів, приписаних до ідеологічних та політичних процесів.

Утім про це все Кіпіані не пише. У книжці про Стуса не розгортається теж тема того, як швидко після цієї та чотирьох інших справ дисидентів, розвинулась кар'єра Медведчука. Те, що написано у книжці, стосується виключно історичних подій 1980 року. Слід сказати, що автор не звинувачує Медведчука. Немає сумнівів щодо того, що рішення стосовно знищення членів Гельсінської групи (одним з яких став Стус протягом 9 місяців волі поміж ув'язненнями) ухвалювалися в Москві. Тобто те, що відбувалося в судах республік, зокрема в УРСР, було лише реалізацією плану згори. Роль адвоката в радянській судовій системі була фігуральною, отже Медведчук у справі Стуса був лише малим коліщатком. Проте навіть в такій ситуації в СРСР адвокат мав вибір. Міг повести себе як конформіст або як людина. І навіть з повною свідомістю програної позиції – дотримуватись принципів адвокатської етики.

Медведчук цього не зробив. Зробив зате крок у напрямку сторони звинувачення і визнав вину за свого «клієнта». Такої офіційності навіть у радянському законодавстві не передбачалося. Згодом Медведчук не повідомив родину Стуса про день процесу. В Києві тоді жодна одна газета не знала, що відбувається розгляд справи поета.

Термін «шістка» походить з тюремного сленгу і стосується слабкої людини, яка залежить від людей старшої касты, повністю підпорядковується і виконує будь-які дії, що їй доручають. Кіпіані у розділі «Чи бивав адвокат Медведчук поета Стуса?» назвав Віктора Медведчука «шісткою комуністичного режиму». Це стало однією з шести заборонених фраз у його книжці.

«Навіщо читати цей бруд»

Здається, справа 40-літньої давнини весь час болить заслуженому юристу України Вікторові Медведчуку (більш відомому як хресний батько дочки Путіна). Подібний сценарій вже

версії фільму. На жаль, постать адвоката Стуса там безіменна і у глядача, який не розбирається в справі, може не викликати асоціації із відомим проросійським політиком.

Коли Медведчука питають про ту справу, він відверто зізнається у своїх погрозах. А коли допитуються, чи читав «Справу Василя Стуса», він відповідає ще пряміше: «Навіщо мені читати цей бруд». Додає теж, що ні фільму, ні книги ніхто не читав би, якби не прізвище «Медведчук». Парадоксально, але щодо книжки можна із цим частково погодитись, проте якщо йдеться про фільм – розгубитись, оскільки сам Медведчук виборів собі у ньому анонімність...

Тінь легенди

По суті, нічого дивного, що Медведчук, ласий на увагу та відчуття всемогутності, почував себе некомфортно у конфронтації із тінню незабутого предка – Василя Стуса. Мабуть, не розуміє він теж до кінця «побічних ефектів» своїх дій, продовжуючи несвідомо прикладати руки до популяризації знання про феномен та трагедію Василя Стуса.

Мабуть, його адвокатська служба в УРСР та п'ять дисидентських «епізодів» не згадувалися б так часто, якби не зухвала і цинічна публічна присутність та постійний вплив на українську політику, журналістику чи законодавство. Отже, Медведчук – це свого роду другий український «феномен» і трагедія. І це буде розуміти кожен новий читач книги Кіпіані.

У супротив заборони книги молоді українці виходять читати «Справу» на вулиці своїх міст, не зважаючи ні на осінню погоду, ні на шалену пандемію. Люди діляться уривками та спостереженнями у мережі, а Міністерство культури України заявляє, що до розгляду апеляції закупить книжки Кіпіані до усіх національних бібліотек. Медведчук хотів відкоригувати історію та прикрити рота тим, хто його знеславлює, а вийшло навпаки.

Посилюється також дискусія про свободу слова в українській журналістиці. «Українська правда», одне з головних українських медіа, визнало рішення Дарницького суду «проявом печерної цензури». Воно вважає це «зухвалою спробою переписати історичні, доведені факти». Україномовний видавничий ринок аж закипів від обурливих коментарів про втручання політики у незалежність видавництва, особливо настільки важливого освітнього та популярно-наукового характеру. Чи дійсно був тиск з боку Медведчука на суд – не відомо. Вплив політика великий, але суддя могла зробити цей вибір сама. «Як би справа не виглядала із середини, це все не може бути причиною не боротись за правду», – підсумовує Вахтанг Кіпіані.

Вже з 3 листопада вийде 15 тисяч нових примірників «Справи Василя Стуса», які можна вже замовляти у Вахтанга Кіпіані на його фейсбук-сторінці або через сайт видавництва «Vivat». На сайті доступні теж футболки та худі із забороненими уривками з книги (в жіночих та чоловічих розмірах). Також має вийти аудіокнига, адаптована з огляду на характер публікації (більше 600 сторінок – це судові документи). Все задля популяризації історії Василя Стуса, але теж і на підтримку свободи слова на українському книжковому ринку. ■

Кася КОМАР-МАЦИНСЬКА
Фото авторки статті

*«... бо хто ж тут, на великій Україні, стане горлом обурення і протесту?» – цитата з Василя Стуса, у якій він пояснює, чому погодився увійти до Гельсінської групи (за спогадом Василя Овсієнка із книжки Вахтанга Кіпіані «Справа Василя Стуса»).

Конституційний суд України відминив електронне декларування. 27 жовтня КСУ визнав неконституційними окремі положення закону «Про запобігання корупції», зокрема, про відкритий доступ до декларацій в Єдиному державному реєстрі та перевірку е-деклараций Національним агентством з питань запобігання корупції. Таке рішення КСУ означає відміну одного з важливих механізмів запобігання корупції – електронного декларування та скасування повноважень НАЗК на моніторинг способу життя чиновників та депутатів. Подання до КСУ у цій справі потрапило у серпні 2020 року від 47 народних депутатів від партій «Опозиційна платформа – За життя» і «За майбутнє». Серед них, зокрема, були: Віктор Медведчук, Юрій Бойко, Ілля Кива, Наталя Королевська, Ренат Кузьмін, Сергій Львовичкін, Вадим Рабінович, Григорій Суркіс, Нестор Шуфрич та інші. 28 жовтня НАЗК закрило реєстр, який містив понад 4 мільйони декларацій. Проте 29 жовтня після засідання Ради національної безпеки і оборони, яке скликав президент Володимир Зеленський, доступ до реєстру електронних декларацій був відновлений. Також Зеленський вніс до Верховної Ради законопроект, яким запропонував припинити повноваження суддів КСУ, визнати рішення суду про декларування «нікчемним» та скасувати відповідні зміни до закону «Про запобігання корупції». 30 жовтня під будівлею КСУ відбулась акція протесту проти рішення суддів. В ЄС теж не задоволені згортанням реформ, які стали надбанням Революції гідності, а український безвіз знову опинився під ударом. Про це йдеться у листі посла України при ЄС Миколи Точицького на адресу віцепрем'єрки з питань європейської та євроатлантичної інтеграції Ольги Стефанішиної: «Як поки що неофіційно зазначають наші контакти, рішення КСУ (...) є достатньою підставою для початку запуску Європейською комісією механізму тимчасового призупинення дії безвізового режиму». Експерти також зазначають, що Україна потрапила у конституційну кризу: переобрання суддів, запропоноване Зеленським, не є конституційним і не вирішить справу, натомість потрібен новий закон щодо е-декларування, ухвалений у Верховній Раді.

Акція солідарності з польськими протестами в Києві. 26 жовтня у столиці під посольство Польщі прийшли демонстранти на знак солідарності з протестуючими у Польщі, що мітингують по всій країні з 23 жовтня проти рішення Конституційного суду про заборону абортів. Мітингарі скандували: «Права жінок – права людини», «Вибір за мною», «Відчепіться від жінок» і тримали в руках плакати.

Підготувала
Тетяна ДАНЮЧЕНКО

30-ЛІТТЯ ОУП

Ігор Горків:

«Зараз виправдані малі форми діяльності»

Очільник Перемиського відділу Об'єднання українців у Польщі Ігор Горків розповідає про роботу свого відділу і роль в ньому молоді, про те, що буде, якщо кожен відділ отримає юридичну самостійність, про фінансування і свободу реалізації своїх ініціатив.

Почнемо з найбільш інтригуючого: чи не думав ти стати головою ОУП і переїхати до Варшави?

Ні, Перемишль мені подобається.

Я спитав про Варшаву не випадково. «Наше слово» у травні опублікувало статтю «У нас — непочатий край роботи», в якій голова Ольштинського відділу ОУП Степан Мігус звертав увагу на деякі недоліки у роботі організації на центральному рівні. Зокрема, він говорив, що у регіонах немає жодної інформації про з'їзд ОУП.

Однією з частин структури ОУП є Головна рада. Її засідання, які відбувалися стаціонарно, із середини цього року проводяться онлайн. Членами Головної ради є голови відділів. Отже, на мою думку, саме вони відповідальні за те, щоби повідомляти людей на своїй території, членів гуртків про те, що відбувається в організації. Аби знати плани ОУП, достатньо бути на засіданнях і потім передавати інформацію громаді. А якщо вже пролунало питання з'їзду, то скажу — його однозначно не буде цього року. Спочатку він планувався на червень, потім на листопад, але пандемія все вирішила за нас. Беручи до уваги коронавірусні обмеження і те, що у з'їзді мала би взяти участь сотня людей, стає зрозуміло, що зараз його провести неможливо. Навіть у «жовтій зоні», організовуючи подію на сто людей, ми б мусли винайняти залу на чотириста осіб, щоб дотриматися санітарних норм. Крім цього, учасники мали би приїхати на з'їзд до Варшави з усієї країни. Ми не можемо так ризикувати здоров'ям людей.

Повертаючись до інтерв'ю зі Степаном Мігусом, який є членом Головної ради. Він сказав, що керівництво займається великими політичними акціями, а найпростіші справи — як от виготовлення для членів ОУП пристойних членських квитків чи опрацювання облікових реєстрів для ланок організації — залишаються поза увагою. Чи є проблеми на місцях, які зі столиці не бачать?

З пошаною ставлюся до громадських надбань Степана Мігуса і розумію, що

для деякого питання членського квитка є важливою справою. Але хочу підкреслити, що Варшава відкрита до того, щоби хтось запропонував проєкт членського квитка. Може, не треба з цим чекати на «центр»?

Наша організація має широкую структуру. Відділи і гуртки можуть діяти самостійно, без того, аби Головна управа вирішувала що і хто має робити, — для мене це позитив. З іншого боку, маємо централізовану бухгалтерію у Варшаві, і якщо відділ чи гурток шукає фінансування від місцевої влади, то кожного разу у заяві мусить позначити, що ОУП не має заборгованості зі сплати внесків до соцстраху (ZUS), податкової (Urząd Skarbowy) тощо. Якщо у Варшаві хтось провалить цю справу, не дотримається термінів сплати податків або що, це на деякий час забере у нас можливість отримати фінансування від самоврядування. Варшава, дбаючи про порядок у бухгалтерії та документації, дбає про інтереси всіх гуртків та відділів. І навпаки — якщо від відділу не надходять вчасно документи, то через такий підхід може постраждати вся організація. Варто пам'ятати, що ми всі є одним організмом.

Тобто наші окремі «частини» не можуть функціонувати самі?

Можливо, так це сприймає Степан Мігус, який зазначив, що «відділи та гуртки самостійно не в змозі почати співпрацю з державними спонсорами — як-от з Міністерством культури, чи фондами, які могли би частково профінансувати наші заходи. Тому відділам на місцях для початку треба хоча би стати суб'єктами права». Я це сприймаю як заяву, що деякі відділи та гуртки повинні бути юридичними одиницями. Але які це може мати наслідки? Якщо відділи стануть юридичними особами, то ми будемо мати десять окремих Об'єднань українців у Польщі. Тоді кожна така одиниця зможе окремо подаватися на гранти до Міністерства внутрішніх справ і адміністрації й інших міністерств, але кожен відділ буде теж самостійно розраховуватися, дотримуватися термінів сплати податків, подачі звітів тощо. Тобто те, що зараз робиться у столиці, буде робитися в

кожному окремому ОУП — вже без Варшави. В результаті деякі «слабші» відділи можуть не впоратися з бухгалтерією і документацією, обсяги якої кожного року зростають. Треба задуматися, чи готові ми до такого кроку, внаслідок якого може зникнути частина організованого життя української меншини. Не треба також забувати, що в такому разі ми, як окремі одиниці, станемо конкурентами у боротьбі за гранти.

Проте мова була не про гроші від МВСiA, а з інших джерел, наприклад, від Міністерства культури.

Перемиський відділ не раз успішно подавався на гранти на рівні Міністерства культури чи Національного центру культури. Так теж можуть робити інші частини організації. Як приклад наведу гурток ОУП у Битові (Поморське воєводство), який реалізував проєкт «Клуб сеньйора „Самопоміч“», профінансований Міністерством сім'ї, праці та соціальної політики. Міністерства у грантових заявках зазвичай передбачають можливість, щоби за коштами могли звернутися регіональні відділи організації, які не мають статусу юридичної особи. В цьому нема нічого нового, і ми не єдина організація з такою структурою. Тільки спочатку треба прочитати конкурсні регламенти і зразки заяв.

У коментарях діячів, які підсумовують 30-ліття діяльності організації, часто чути, що вона повернулася до початків існування, що на місцях мало що лишилося від колишнього ентузіазму. Як є у Перемишлі?

Я не був на старті створення ОУП, тому не можу сказати про колишній ентузіазм. Проте можу розповісти про теперішню ситуацію у Перемиському відділі. У деяких гуртках робота зупинилася. Але є теж позитивні аспекти: наприклад, гуртки у Ярославі, Хотинці, Кальникові, Гребенному хочуть далі активно діяти. І, мабуть, варто поставити питання: як міряти ентузіазм? Він не мусить полягати у масштабних заходах, концертах, а може бути в менших подіях, які інтегрують громаду, але не завжди помітні. Я можу оцінити роботу відділу протягом 10 років. Попри те,

що тут є проблеми, з якими стикається весь сектор неурядових організацій у Польщі, є і багато цікавих речей, які творять члени Об'єднання і які мають великий потенціал.

Проте навіть Марія Туцька, колишня голова Перемиського відділу, взявши на засіданні Головної ради сказала, що почуватися нібито повернулася у 90-ті роки. В основному мова йшла про атмосферу та відсутність підтримки від людей, які, здавалося, досі були з українцями. Отже, є якась правда у словах «організація опинилася на старті існування»?

Якщо говорити про настрої, то українці, які у Перемишлі живуть кількадесять років, від народження, кажуть, що вертаємося до старих часів. Після 2016 року і атаки на релігійну процесію у Пикulichах атмосфера у місті дуже відчутно погіршилася. Але ми тоді прийняли рішення, і, думаю, воно було добрим, щоб ще більше відкритися. І ми бачимо тепер позитивні результати: маємо щораз більше партнерів, не лише серед інших організацій з Перемишля, але теж підприємців, які нас підтримують під час проєктів. Згадаю хоча б «Спільно на 100» — ініціативу перемишлян, українців та поляків, на 100-ліття незалежності Польщі. Вона мала дуже гарний суспільний ефект, завдяки ній багато жителів міста змінили своє ставлення до української громади та ОУП.

Думаю, що Об'єднання могло би бути набагато сильнішим, зміцнюючи свою позицію в середовищі неурядових організацій, бо має свій бренд, історію, досвід і є впізнаваним. І основне — в ОУП надійні, порядні люди. Але не можемо чекати аж нас запросять до співпраці — ми мусимо самі запрошувати, самі творити спільний простір, навіть поступаючися трохи своїм місцем. Гляньмо на кінофестиваль «Watch Docs», який ми організовуємо у Народному домі. Ми могли зробити його самі. Проте вирішили запросити партнерів — і це пішло на користь і фестивалю, і нашому іміджу, і іміджу інших організацій. Кошалінський відділ ОУП теж входить у проєкти з партнерами, які важливі не лише для меншини, але і для інших мешканців міста. Наш фестиваль «Watch Docs» особливий тим, що зустрічі у межах події перекладаються навіть на мову жестів. Так ми відкриваємося до всіх середовищ в Перемишлі. Буває так, що наші польські партнери опісля приходять на наші українські заходи. Це процес, у якому будуть виникати дуже важкі моменти, як атака на процесію чи зникнення вулиці Коциловського з мапи міста. Проте, якщо ми будемо закриті, це нам нічого не дасть. А саме з радикального боку є очікування, щоб ми «закрилися» у Народному домі.

Як бути відкритими, якщо через пандемію все знову починається?

Після весняного локдауну неурядові організації отримали дозвіл збиратися тільки у середині травня. Ми тоді вирішили, що там, де можна, треба проводити події за участю публіки згідно з санітарними нормами. А в інших випадках варто змінити акцент, піти в менші форми, а не в концерти чи фестивалі, які збирають кількасот людей. Ми зробили «Зустрічі на пограниччі», де були майстер-класи з кераміки та співу, до яких був великий інтерес. З одного боку, люди хочуть зустрітися, з іншого — шукають заходи, де не буде багато людей, бо зараз основною є епідеміологічна безпека. А що не вдається організувати наживо, треба переносити в онлайн. Знаю, що подія в інтернеті — це не те, що в реалі, але завдяки цьому у наших заходах брали участь глядачі з Ельблонга, Гданська, Кошаліна,

ГРОМАДА

«Благовіст»: нести добру новину

Уже близько 30 років у греко-католицьких церквах по всій Польщі біля входу можна побачити два часописи із заголовками: «Наше слово» та «Благовіст». Поруч стоять місцеві кольпортери (дистрибутори, розповсюджувачі – ред.) українських видань. Їм треба висловити уклінну вдячність за багатолітню громадську роботу, яку часто не зупинила навіть пандемія.

1991 року на хвилі демократизації і «Наше слово», і «Благовіст» змінилися. Перше позбулося ідейно-політичного зашморгу комуністів. Друге – отримало шанс вийти з підпілля та проголошувати християнське слово серед вірян Української греко-католицької церкви у Польщі.

Часопис УГКЦ в Польщі символічно пішов шляхом «Нашого слова»: велику частку тиражу розповсюджували активісти-кольпортери на місцях, зокрема в парафіяльних структурах. Зрештою, сама церква від часу інгресу (висвячення) владика Івана Мартиняка набула юридичного статусу, також символічно повертаючись із небуття після акції «Вісла».

Один зі співзасновників часопису «Благовіст» Богдан Тхір розповідає про початки діяльності та особливості роботи видання.

Вихід із підпілля

У 1989 році в Польщі відбулися перші частково вільні вибори до Сейму. На цій хвилі свободи і відновлення почали виникати різноманітні громадські ініціативи.

У мирянських колах УГКЦ з'явилася думка, щоби церква почала видавати часопис для своїх мирян. Ця ідея із самого початку певною мірою апелювала до преси, що виходила в Галичині до II Світової війни. Таке видання повинне було би служити людьми, бути голосом мирян, своєрідним інформаційним центром, що повідомляє про події релігійного, громадського, культурного характеру. Часопис мав би також нагадувати вірянам історично-літургійний календар, початок якого сягає часу Київської Русі.

До 1990 року, поки не з'явився «Благовіст», виходили друком неперіодичні видання релігійної тематики – вони

мали напівпідпільний, самвидавний характер. Так склалося, що на початку 1990-х років у Гурові-Ілавському, коли парохом у місцевій греко-католицькій парафії Воздвиження Чесного Хреста був отець декан (у майбутньому – єпископ УГКЦ) Юліян Гбур, з'явилася ініціативна група молодих людей, які щойно завершили навчання у вишах. Серед них був отець Богдан Панчак (сьогодні – віцекеректор Люблінської духовної семінарії). Разом вони виступили з ідеєю створення нового, регулярного видання УГКЦ в Польщі. Отець Юліян Гбур поставився до цього дуже прихильно. Представив ідею на конференції греко-католицького духовенства і її після обговорення підтримали.

Від 1989 року УГКЦ у Польщі мала свого єпископа – кир Івана Мартиняка, а він також підтримав нашу ініціативу зі створення церковного часопису. Оформив відповідні рішення, підписав документ, на основі якого можна було починати роботу. Звичайно, усе – на громадських засадах. Часопис зареєстрували у перемиському суді – і так ми символічно вийшли із підпілля.

Уся греко-католицька церква у Польщі до 1991 року працювала насправді у напівформального статусу. Коли було висвячено єпископа Івана Мартиняка (хіротонія відбулася 16 вересня 1989 у Ченстохові), УГКЦ у Польщі набула офіційного статусу.

Назва часопису – «Благовіст» – асоціювалася у нас тоді із «доброю новиною». Тобто на сторінках видання ми хотіли повідомляти читачам про те, що хорошого відбувається у нашій громаді в Польщі, Україні та серед діаспори. Усі 30 років свого існування наше щомісячне видання спирається на підтрим-

Богдан Тхір приймає нагороду від митрополита перемисько-варшавського Євгена Поповича

ку окремих парафій УГКЦ на території Польщі.

Про що пишемо?

Із самого початку існування часопису ми в редакції вирішили, що не дублюватимемо змісту української періодики, яка вже існувала у Польщі, як-от «Нашого слова». Ми хотіли створювати «релігійно-громадський журнал». Так ми записали у редакційній стопці (розділі з вихідними даними видання – ред.), і так це залишається і до сьогодні.

Наприклад, на титульній сторінці кожного випуску ми намагаємося розмістити східну ікону, що відображає свято, яке у нашому літургійному календарі припадає на даний місяць. На сторінках «Благовіста» друкуємо інформацію про життя нашої церкви. Це зміцнює та об'єднує розкиданих по всій Польщі після 1947 року вірян, гуртує місцеві греко-католицькі парафії. Люди хочуть отримувати вістки про те, що відбувається у їхній та в сусідських парафіях.

Також ми намагаємося функціонувати як посібник із літургійного та історичного календаря українців, нагадувати про релігійні свята, події із історії УГКЦ; публікуємо біографії людей, пов'язаних із церковним життям, культурним рухом; розповідаємо про місця у Польщі та Україні, з цим рухом пов'язані; пишемо про монастирі, пам'ятки церковної архітектури. Показуємо відмінності між східним та латинським обрядами. Із 1992 року ми

друкуємо також календар «Благовіста», що має публіцистично-наукове спрямування.

Усі ці наші видавничі ініціативи мають підвищувати рівень знань про церкву та історію серед звичайних українських вірян, що проживають на території всієї Польщі.

Робота редакції в часи пандемії

Щоденна діяльність редакції спирається на активність і підтримку читачів. Наші автори хочуть означити свою присутність в інформаційному та релігійному просторі, зміцнити свої знання. Тож ми і пишемо самі, і читаємо тексти інших. Постійних редакторів у нас немає, дописувачі надсилають свої тексти до редакції, яка функціонує без постійного місця роботи. Тож зараз ми працюємо так, як це було і до пандемії.

Життя триває, у парафіях збирають пожертви на часопис, повідомляють про щоденні події. Розповсюджуємо «Благовіст» через мережу наших парафій, дещо надсилаємо закордон, до наукових установ, бібліотек.

З огляду на коронавірус тепер менше людей бере участь у богослужіннях, тому і тираж місячника зменшується. Але головне – аби християнське, українське слово приходило в кожную парафію. ■

Орест ЛОПАТА

Фото надав Богдан Тхір

➔ Грудзьондза. Треба подумати, як у ситуації пандемії робити щось трохи інакше, що відповідатиме можливостям організації і санітарним вимогам.

Здається, пандемія випробовує можливості та потенціал деяких відділів Об'єднання?

Місцева влада відмовилася фінансувати деякі заходи та перенесла кошти на боротьбу з пандемією, тож важко зробити заходи, якщо немає грошей. З такими проблемами стикнулися структури ОУП по всій Польщі. Теж не всі мають змогу транслювати події наживо. Мені здається, що зараз виправдані малі форми, які можна зробити онлайн або у змішаному форматі – наприклад, для невеликої кількості глядачів у залі з одночасною трансляцією. Чи коронавірус випробовує можливості організації? Він перевіряв можливості найсильніших країн світу, систем освіти, охорони здоров'я, на певних етапах уряду не зуміли подолати проблему. Якщо зупинилися держави, то не дивуюся, що і неурядова організація має проблеми з реалізацією своїх заходів.

Все ж таки вашому відділу вдалося реалізувати свої ініціативи, просто переформатовуючи їх. Можливо, причиною такої ефективності є велика кількість молоді у відділі? Знаю, що

проблема відсутності молоді у рядах організації згадується на кожному з'їзді ОУП.

Питання молоді – це питання майбутнього, і дуже добре, що воно часто звучить. Варто себе запитати, що мені особисто дає Об'єднання, що воно дає моїй громаді та що я можу зробити в межах ОУП. Найкраще, коли є люди, які роками були задіяні в організації і які заохотять тебе приєднатися до неї – ставлячись до тебе як до партнера, а не виконавця доручень. Відколи я почав приїжджати до Перемишля, мене «втягали» в організацію заходів і на різні зустрічі. У відділі розуміли, що в певний момент має відбутися зміна кадрів, тож треба запрошувати людей і створювати їм простір для роботи. Абсолютно помилковим є підхід, коли новий голова має реалізувати сам увесь перелік заходів і таким самим способом, як і попередній. Навіть, якщо новий голова і управа гуртка чи відділу на самому початку реалізують 10% того, що зробили попередники, – це вже успіх. Потрібен час, щоби знайти свій стиль роботи, створити команду, щоб те, що робиться, не було гирею на нозі. У Перемишлі ніхто не сидів і не чекав, поки прийде хтось новий – ініціатива виходила від голови. Нова людина може мати інше, ніж у довголітніх членів, бачення як

організувати захід. Але всі думки треба поважати. Якщо молода людина чує від діяча, що працює в організації багато років: «я втомлений», «я вже тим всім замучений», «хтось це мусить перейняти, бо не даю ради», «стільки проблем», «погана Варшава», то ніхто новий не схоче приєднатися чи головувати. Бо хто хоче займатися справою, яка дає тільки втому і купу проблем, а не, наприклад, можливість розвитку. Марія Туцька вже більше десяти років говорила, що потрібні будуть зміни на пості голови відділу, і це були не порожні слова, бо водночас вона давала простір для реалізації нових починань. Це переконує – якщо отримувеш місце і підтримку, щоб втілювати свої ініціативи, а твоя думка, навіть помилкова, обговорюється. Звичайно, є складнощі, пов'язані з фінансуванням, пандемією, проте вони торкаються не тільки нас – їх мають всі неурядові організації. Ми тут не виняток. В останні роки понад половина членів вийшла зі своїх організацій, а ми є частиною цього сектора, а не самотнім островом. Тобто загальні тенденції не будуть нас оминати.

Чому люди відходять з організації?

Не знаю. Але мене особисто дуже тішить, що попри загальні тренди ми зараз маємо молодих волонтерів, без яких

багато чого не могли б зробити. Загалом, дивлячись на кількість ідей, які реалізує вся організація попри складнощі з фінансуванням, то мене інколи дивують слова «чи буде функціонувати ОУП». Потенціал завжди є, а ідеально не буде ніколи.

Який потенціал для майбутнього організації має Народний дім у Перемишлі, котрий від наступного року буде діяти на комерційних умовах?

Це місце, яке нас усіх об'єднує, це наш спільний Дім. Ми хочемо, щоб воно генерувало важливі і цікаві ідеї для всієї організації і громади. На нашу думку, український Народний дім у Перемишлі є одним з основних напрямків розвитку Об'єднання, і ми дуже вдячні усім, хто підтримує його ремонт, заохочує до постійних фінансових пожертв. Зараз ми на етапі будівництва ліфта, який дофінансовує МВСіА, а наш обов'язковий власний внесок у цьому році складає 90 тисяч злотих. Тому збірка постійно триває. Та, як ти сказав, у 2021 році ми розпочнемо в Народному домі прибуткову діяльність, і хочеться, щоб він став таким місцем, яке покращить фінансове становище ОУП. ■

Павло ЛОЗА

Фото з архіву Ігоря Горківа (авторка Анна Бединська)

Фото з Вікіпедії

Гладышівські храм обогатіє

Наша церков юж ест гарда, але за недолго ищы ся краснійшом стане. Закля повім, чом гладышівска церков буде ищы краснійшом, оповім як то ся стало, же ей в селі маме. Ест молодом съвятином, ей будова зачала ся в 1937 році, но и до недавна не мала ищы іконостасу. ІІ Сьвітова війна и вымушений насильний ексодус наших предків сут винны тому, же в середині виглядат якбы теслі што лем з ней вышли. Нас в селі праві же юж не было (по 47' остали лем тоты, котры мали гамерицке громадянство або были етатовыма лісныма робітниками), а краса новозбудуваної церкви каждого, хто до села пришол, хоц на хвилю задержала и добрі о нас сьвідчыла. Она и гнеска зір каждого годна затримати, хоц бы лем на хвилю, кед цинит красу. Кед любит лем грошы и так нас мусит шанувати, видит прецін, же она вартат каждых пінязы. Краса храму сама бесідує, же былое хто нашой церкви не міг збудувати.

Історія церкви

Кед даколи до ней зашли-сте, кед даяк звязаны-сте з Гладышовом, то знате, же бесідує о церкви Вознесіння Господнього. Наш храм на декотрых мапах и в нееднім туристичнім провіднику называни ест церквом св. Архистратига Михаїла, а так не ест. Такого покровителя мала старша, тіж деревяна, гладышівска церков, котра стояла на цмонтерні горі (існуваня ей згадує пропамятний крест), але в 1915 році згоріла. Підкурили ей мадярскы воякы, жебы выгнати москальскых жовдаків, котрых нигда в ні не было. Скоро ціла заняла ся огнем. Гладышовяне з горіючої церкви встигли вынести лем бічний олтар, пак юж воякы никого до середины не пустили. Перенесено го до каплиці св. Йоана Предтечы (гнеска молят ся в ні православны). Од 1938 рока, находит ся в церкви Вознесіння Господнього (вздрите го по ліві стороні іконостасу). Має в собі ікону Розпятя, котра барз подібна ест до чудотворного образу з головного олтаря костела недалекої Кобылянкы. Давно тому, ищы за небішкы Австриї, гладышовяне до кобыляньского храму ходили на кермешы.

Війна скоро одышла далеко на схід (в маю 1915 рока), але долго ищы нееден гладышовянин аювал на італійскым фронті або был в Талергофі. Зрештом, на час славной горлицкой битвы (2 мая 1915 рока) вшиткых жытелів Гладышова выселено аж під Лиманову. Но и, на жаль, од тамале по кількох місяцях до рідного села не вшиткы юж вернули. Нееден з тых, котры вернули ся, мусіл нову хыжу будувати, бо стара згоріла так як скорше церков. Дякувати Богу, товды в селі хоц церкви юж не было, гладышовяне мали ся де молити. В середині села од 1857 рока стояла каплиця. Находила ся блиско

клебанії, егомосьць там одправляли будны заупокійны Службы Божы — аджи и товды, коли церков в селі ищы стояла. Каплиця гладышовянам за церков служыла до 1938 рока. Нови храм в селі збудувано не на старім церквиску, а блиско клеванії головні за то, же гладышівскі егомосьць были інвалідом Першой сьвітової війны, жебы егомосьць мали ближе до церкви — в селі вшиткы егомосьця шанували, адже и Полякы.

Церква збудувана з околичного дерева

В Гладышові маме деревяну церков, але од родичів и бабы Параскы знам, же декотры товдышні гладышовяне хотіли мурувану, таку оддавна мал юж недалекі Маластів и сусідні Смерековец, а од 1916 рока и Панкна. Адже нич в тім чудного, же и они, жыючы медже тыма селами, не хотіли быти гіршыма. Но и о мали фигель так ся не стало. Повідали, же еден барз богати Жыд кед вздріл згромаджене дерево, а было здоровіцке, долге и простіське, самы прекрасны и шыроky швалі, хотіл го на свій кошт до свого тартаку забрати. Вірте на слово, барз добрі видно іх и гнеска. Дерево, з якого збудувано гладышівскі храм, выросло в околичных лісах. Каждый товдышний газда мал свій ліс. Баба Параска бесідували, же Дідо Михал, хоц в Марурі мали штырі гектарі красного грубого и густого ліса (не было в нім ані єдної ялиці, котра не мала бы двох кубиків), не стяли свого дерева, бо шкода. Не думайте си зьлі о моім Діді, Они на церковничого бы не пошкодували. Бесідували, же сут юж стары (кед женили ся мали 60 років, а баба Параска лем 24), же ліс ест іхнім банком, хочут жебы лісний капітал ріс для іхніх діти. Дідо Михал добрі си міркували, зна-

ли, же лісний капітал не здевалує ся так як по І Сьвітові австрийска, ци пак и польска марка. Лем, же не предвіділи, же зожре го номен омен польска людова держава. Мої Дідо дерево на церков а якже дали, купили го в державнім лісі. Знате, не чудує ня того, же Жыдовы сподабало ся наше лемківске дерево и не йому першому. Жыдам з Буды або Пешту (по гнешньому з Будапешту), барз сподабали ся волівчаньскы дерева, де замовили велику кількіст гонтів.* Наш Жыд обіцял нашим газдам за того дерево привести тілко цеглы, кілко треба буде на збудуваня нового храму (цегельню тіж хыбаль мал свою). Більшіст была еднак такі заміні противна, нич не помагало и того, же обіцял заплатити за роботу майштрів, котры будут тягнути в гору церковны муры. Выдавало бы ся, же то інтерес добри для обох стран, але гладышовяне подумали, же прадіды молили ся в деревяні церкви и они тіж лем в деревяні хочут Бога молити о крашу долю. Деревяну маме и за то, же більшіст не могла собі уявити того, як то мали бы ся молити в церкви выставлені през Жыда, то нич, же за іх грошы (а радше треба ту радити, же за іх дерево).

Напевно дехто з вас сам юж переконал ся, же туристичны провідники барз часто о наші церкви цілой правды не повідают. Часом прочытате там, же то костел св. Йоана Предтечы (Римокатолики справді так нашу церков перекстили и за то римокатолицка парафія кермеш має 24 червця — на латиньского Йоана Предтечу). Правда, часом ест згадка (але не все), же тот нібы то костел *św. Jana Chrzciciela* ест и церквом Вознесіння Господнього. З неедного провідника довідате ся ищы о інші неточности, же вознесли ей гуцульскы майштрове, а тото тіж треба медже байкы гложыти. Наша церков лем навязує до гуцульского стилю, але місцевы майштрове ей будували, а пляны сут ділом львівского архітекта и походять з *Будівельного Відділу Краєвого Району Кооперативно-інженерного у Львові*. Заховали ся оригінальны пляны будовы нашой церкви, быти може ест то проект самого Євгена Нагірного. На жаль, печаткы сут юж маловыразны, тяжкы до одшыфруваня, барз поясніли, а підпис, хоц міцно в папері увічнений, то малочытельний (не знам підпису Нагірного).

Фото надано автором статті

Спір о крест

Што цікаве, на оригіналах плянів будовы гладышівского храму увічнено спір медже парохом а комітетом будовы церкви. Несписана історія, жыюча в памяти наших предків, голосила, же егомосьць были за крестами єднораменныма, алюде, и то не лем тоты

з комітету будовы, за трираменныма. Вшиткы и гнет пішли по розум до головы (за долго не блудили в густім лісі суперечок) и дішли до згоды. За то в гладышівскі церкви маме трираменний крест лем над найвыжшом баньом (головном). Решта крестів згідна ест з проектом, адже сут єднораменныма крестами. На єднім з плянів хтоси олувком домалювал трираменний, але не скісни, крест и над входом, а не на вершку церкви, де гнеска го видиме.

Список гладышовян

Маме тіж барз цікаву величезну таблицю, на котрі егомосьць о. Андрій Злупко выписали вшиткых гладышовян жертвующих и трудящих ся при будові того храму. На кінці записали аджи тых (двадцет осіб), котры нияк и ничым не всперли будовы церкви. Тота таблиця долго вісіла в церкви в сьвятилищі. Гладышовянів поділено в ні не лем на тых, котры дали, але и на тых, котры в нічім до будовы церкви ся не прислужыли. Тоты, котры в даякі спосіб доложили ся до будовы, поділены сут на важніжшых, котры барз ся прислужыли (записаны сут червеном азбуком так як и егомосьць — ест іх пятнадцатеро), и на таких, котры кус менше або ищы менше пожертвовали на будову нового храму. На червено записаны (крім пароха) то: провізory, церківники, члены комітету будовы гладышівской церкви и тоты, котры были ей найбільшыма ктиториями. Меншых благодітели, а тых ест найвеще, егомосьць записали юж лем чорным атраментом и поділили на три підгрупы:

- на більшых серед меншыма (46);
- середніх медже меншыма (30);
- но и на тых найменшых благодітели (55).

Таки назвы надал ем тым підгрупам сам. Ціліст обвєдена ест рамком, в котрі найкращы квіткы сут гором, при тых особах на червено записаных. Кус меншы и менше червены сут намалюваны по боках при тых важніжшых особах на червено записаных. Таки самы сут при перші групі дос ищы щедрых, але менше благодітели нашого храму, котры юж лем на чорно сут записаны. Они хыбаль сут значнішшы од тых, котрых пак нижше тіж на чорно записано, але юж без квіточків по боках, при них бічну рамку спису творит лем сама чорна криска. А, забыл бым, сут ищы два меншы и кус іншы, чорны квіточкы (маме іх на кінці), котры так чудні си там роснут — былином до горы. «Роснут» квіттьом на долину при тых особах, котры в нічім и хыбаль нияк не причинили ся до будовы нашой церкви.

Не знам, ци егомосьць записали іх для вічности, ци в тот спосіб хотіли лем іх засоромити и ищы за жытя покарати. А може, записуючы іх назвиска, задбали о того, же кед даколи ищы буде дака збірка на суспільны справы, товды кажди дашто од себе даст. Тот, хто не ма з чого дати, мал бы товды од богатшого пожычыти и за себе дати. ■

Марко ПОСТІВ-ЯРУГА

* Таку цікаву вістку нашол ем в книжці бывшого візитатора шкіл Горлицкого повіту: Seweryn Udziela Ziemia Łemkowska przed półwieczem. Zapiski i wspomnienia z lat 1888-1893 z 12 rycinami, Lwów 1934, заміщено ей в книжці выдані в кроснянськым видавництві: Łemkowie w dawnych opisach, Oficyna Wydawnicza „Ruthenic Art” Krosno 2015, s. 316

Історія

Генерал-правдоборець

Що нам відомо про генерала Петра Григоренка? Радянський фаховий військовий, «номенклатурник». А ще правозахисник, член-засновник Московської та Української Гельсінських груп, який кинув виклик «імперії зла», розхитав той непорушний імперський фундамент, що тримався на страху. Унікальність цієї постаті в тому, що він був єдиним генералом, який поєднав військову діяльність з правозахисною, виявив свою громадянську позицію, розкривши багато міфів щодо оснащення радянської армії перед Другою світовою війною, підготовки військ до раптового нападу супротивника тощо. Коли за прорахунки влади розплачувався увесь народ, а влада цинічно брехала про перемоги. Людина військова, володіючи секретною інформацією, не побоялася сказати правду в очі лицемірам і злочинцям, які ніколи не рахувалися з людським життям.

Початок військової кар'єри Григоренка

Народився майбутній генерал 16 жовтня 1907 року в українському селі Борисівка Запорізької області. Коли Петру було лише три роки, від тифу померла його мама. Батько був агрономом за спеціальністю, воював на фронті під час Першої світової війни. Підліткові роки Петра Григоренка проходили в дусі більшовицької пропаганди, юнак одним із перших у рідному селі вступив до комсомолу. 1922 року переїхав до міста Юзівка (нині Донецьк), де закінчив фабрично-заводське училище за спеціальністю слюсар. Працював слюсарем, кочегаром, помічником машиніста. Із запалом та легкістю долав нові й нові «партійні сходишки». Наприкінці 1920-х — на початку 1930-х років був членом ЦК Компартії України. 1929 року вступив до Харківського політехнічного інституту, звідти його перевели до Військово-технічної академії в Ленінграді, яку 1934 року закінчив з відзнакою. 1939 року закінчив Вищу військову академію Генерального штабу, також із відзнакою. Став кандидатом військових наук. Петро Григоренко служив на Далекому Сході, там же зустрів війну як командир 18-ї окремої стрілецької бригади, брав участь у боях, війну закінчив підполковником.

Боротьба проти системи

Після війни Григоренко розпочав наукову діяльність, яка розвивалася досить успішно. Пропрацював 16 років у Військовій академії ім. Фрунзе, пройшовши шлях від старшого викладача до начальника кафедри військової кібернетики. Став автором понад 80 наукових робіт з військової історії, теорії кібернетики. Написав докторську дисертацію, але захистити її так і не вдалось. Перший гострий конфлікт Петра Григоренка з владою виник, коли 1961 року він виступив на партійній конференції у Москві з критикою політики Сталіна щодо культу особистості. «Ми погоджуємо, — сказав Григоренко, — проект програми, в якій засуджено культ особистості, але виникає питання: чи все робиться для того, аби культ особистості не повторився?» Виступ генерала Григоренка було визнано «помилковим», його звільнили з Академії з політичних міркувань і перевели з пониженням на Далекий Схід. Відтоді розпочався кардинально новий етап у житті генерала. Людина, яка росла і виховувалась в умовах комуністичних догм і шаблонів, зуміла перейти до зовсім іншої філософії. Це було непросто і супроводжувалось як фізичними тортурами, так і моральними потрясіннями. На той момент Григоренко все більше стверджувався у думці про нагальну потребу змін духовного та політичного устрою країни.

Восени 1963 року він організував підпільний «Союз боротьби за відроджен-

ня ленінізму», до складу якого увійшли його сини та декілька їхніх друзів. Вони створили листівки, тематикою яких було перформатування радянської держави, а саме: припинення її каральної політики щодо робітників, усунення від влади бюрократів, проведення вільних виборів, контроль народу над владою на всіх рівнях.

Правозахисна діяльність і примусове «лікування» в психікарні

1964 року у Хабаровську Петра Григоренка разом із синами було заарештовано і висунуто обвинувачення у тому, що «він виготовляв рукописний текст листівок антирадянського змісту». За результатами судово-психіатричної експертизи його було визнано неосудним і доправлено на примусове лікування до Ленінградської психікарні, позбавивши усіх військових звань, нагород, пенсії. Тоді вважалося, що «лише психічно хвора людина може протестувати проти влади партії та народу, які єдині». Цілий рік протримали Григоренка у психіатричній лікарні. Випустили, коли при владі був Леонід Брежнєв. Довелося йому працювати вантажником, сторожем, аби якось протриматись.

З другої половини 60-х і в 70-х Петро Григоренко був активним учасником правозахисних акцій: захищав репресованих літераторів, обстоював права депортованих кримських татар, засуджував вступ радянських військ до Чехословаччини. 5 вересня 1967 року Верховною Радою СРСР було підписано Указ «Про громадян татарської національності, що мешкали в Криму», який генерал Григоренко назвав «найбрехливішим і найлицемірнішим указом з усіх, виданих щодо кримських татар». Почав активну діяльність з їхнього захисту, звертаючись і до міжнародних правозахисних органів. Коли перші кримські татари-репатріанти почали повертатися до Криму, то відчули на собі увесь цинізм цього указу — прак-

тично ніхто з них не зумів прописатися на своїй батьківщині. Ось як занотував свої враження Петро Григоренко, відвідавши 1968 року Крим: «Серце кров'ю обливалося, коли зустрічав цих людей. Треба було бачити цю безліч напівголих брудних дітлахів, які сплять на цементній підлозі вокзалу та аеропорту. Ночами в Північному Криму, особливо на світанку, холодно. А сімферопольці пальцем не поворухнули, щоб допомогти. Та і як поворухнеш. Влада попереджає: „Татарам не допомагати!“ Жорстока, бездушна влада. У будь-якій демократичній країні уряд, що створив подібну ситуацію, не протримався б і трьох днів. (...) Те, що з вами зробили в 1944 році, має цілком певну назву. Це чистісінкової води геноцид — один із найтяжчих видів злочину проти людства». Такі думки згодом коштували генералові звання, свободи, батьківщини.

1967 року Григоренко написав історико-публіцистичний памфлет «Приховування історичної правди — злочин перед народом», де вказав на причини величезних втрат СРСР у війні.

В лютому 1970 року його знову забирають до психіатричної лікарні спеціального типу. У 1971-1972 роках молодий київський лікар-психіатр Семен Глузман провів психіатричну експертизу, ретельно вивчивши його статті, коментарі, висновки попередніх судово-психіатричних експертиз, листування з друзями, на підставі чого дійшов висновку, що генерал Григоренко психічними розладами не страждає. Сам же лікар розплатився за цей вердикт 10 роками концтабірної неволі. З моменту арешту і примусового «лікування» Григоренка набирала обертів активна кампанія з його звільнення. Із виступів на захист Григоренка розпочалася пра-

возахисна діяльність академіка Андрія Сахарова. Ця тема набула розголосу і на Заході. Російський письменник Олександр Солженіцин надіслав листа президенту США Річардові Ніксону з проханням вплинути на радянський уряд щодо звільнення Петра Григоренка. 1973 року на Заході було видано збірник публіцистики «Думки божевільного», куди увійшли тюремні щоденникові записи Григоренка, а в Англії за цією книгою зняли фільм. 1974 року напередодні візиту Річарда Ніксона до Москви Петра Григоренка звільнили.

1976 року створюється перша в СРСР легальна правозахисна організація — Московська Гельсінська спілка. Петро Григоренко — безпосередній учасник її діяльності і неформальний лідер. 1977 року стає співзасновником Української Гельсінської групи. Серед найближчих друзів генерала Григоренка були Андрій Сахаров, Микола Руденко, Олександр Тихий, Олександр Гінзбург, Левко Лук'яненко, Мирослав Маринович. За таку дружбу в тоталітарному суспільстві кожен з них та багато їхніх однодумців заплатили в'язницями, психлікарнями, засланням, проте не втратили людської гідності і непохитної віри у верховенство права. Один з найближчих друзів Петра Григоренка письменник, громадський діяч, засновник Української Гельсінської групи Микола Руденко так характеризував свого однодумця: «Знаючи таких людей, починаєш шанувати земну людину взагалі, вірити, що людина створена для високого подвигу і високого мислення. З Григоренком було дуже легко дружити. Це людина, яку не треба було розгадувати».

Політичний притулок в США і смерть на чужині

Наприкінці 1977 року Петро Григоренко разом із дружиною Зінаїдою отримали дозвіл на виїзд до США. Давалися ознаки тяжкої поранення під час війни та період перебування у психлікарнях. Григоренко потребував операції та лікування. Але попри обіцянки з боку КДБ про те, що він зможе повернутися додому після одужання, за три місяці його позбавили радянського громадянства. «Мене позбавили права померти на Батьківщині», — з гіркотою констатував Григоренко. В США йому надали політичний притулок. Він продовжував займатися правозахисною діяльністю, брав участь у прес-конференціях з прав людини, очолив закордонне представництво Української Гельсінської групи, зустрічався з президентами США Джиммі Картером та Рональдом Рейганом, прем'єр-міністеркою Великої Британії Маргарет Тетчер.

На батьківщину повернутися Петрові Григоренку вже не судилося. Свій останній притулок він знайшов на чужині. Помер 1987 року, похований на українському цвинтарі під Нью-Йорком. У 1990-ті роки йому по смертю було повернуто громадянство та поновлено у званні генерал-майора.

Іменем Петра Григоренка в Києві названо проспект, у Львові — площу, в Харкові на його честь перейменовано проспект маршала Жукова, в центрі Севастополя встановлено бронзовий бюст генерала, в кримських містах декілька вулиць носять його ім'я.

Принциповість генерала-правдоборця і спосіб його мислення «не можу мовчати» надто актуальні сьогодні і є певними дороговказами для нас, нинішніх. ■

Юлія КАМІНСЬКА
Фото з Вікіпедії

КУЛЬТУРА

Ірена Карпа
та Надія Мороз-Ольшанська

Фото авторки статті

«Нитка», що єднає з Україною

У Кракові офіційно відкрилася перша українська книгарня-кав'ярня з символічною назвою «Ніс», де окрім смачних сніданків і доброї кави можна придбати новинки української літератури. В планах організаторів закладу – зустрічі з українськими літераторами, митцями, лідерами громадської думки, авторські презентації і багато інших цікавих проектів.

Дизайн, фірмовий стиль і його практичне втілення – все зроблено своїми силами, оригінальні рецепти кухні теж авторські. В проєкті працює восьмеро молодих, креативних людей. Ініціативна група – Микола та Олександр Ганюшкіни, Якуб Матушевський та Надія Мороз-Ольшанська.

Хоч відкрилися вони саме на початок локдауну, з цього приводу не сумують. Робитимуть замовлення на винос, теж думають над організацією доставок містом. А книгарні, на щастя, ще ніхто не замикав, тож прийти і купити українську книжку можна особисто. За словами співзасновниці закладу Надії Мороз-Ольшанської, тут можна буде придбати українську літературу як рідною мовою, так і в перекладі, зокрема, польською. В організаційних планах теж створення QR-коду, за яким дис-

танційно можна буде передивитися весь каталог і зробити вибір. Також в розробці book-crossing (виміна книжками) – мобільна, віртуальна бібліотека без власного місця, полиць, бібліотечних карток. Реєстрація і слідкування за переміщенням книжки має відбуватися на спеціальному сайті.

Перший літературний проєкт, який має бути реалізований в книгарні «Нитка», – «Читаємо». Наразі в його межах заплановано 6 зустрічей з українськими авторами. Є попередні домовленості з Сергієм Жаданом, Юрієм Андруховичем, Андрієм Любою, Любом Дерешем, відомою телеведучою, письменницею і громадською діячкою Яніною Соколовою.

Першою гостею кав'ярні в межах проєкту «Читаємо» стала культова українська письменниця Ірена Карпа, яка

презентувала свою нову книжку «Як виходити заміж стільки разів, скільки захочете».

Психологічні поради
від Ірени Карпи

Книжка Карпи – своєрідний результат карантину. Власне протягом локдауну у неї був час, щоб реалізувати задум, який вже давно формувався в творчому «ефірі» авторки. Сама ідея прийшла на думку не Ірені, а режисерці Олесі Ногінній, яка колись напівжартома його озвучила: «А напиши книжку, як виходити заміж стільки разів, скільки захочеш».

– Я посміялася, але потім на різних презентаціях, коли ми говорили про цю тему з подругами, і всі з цього реготали, я зрозуміла, що як мінімум на рівні «стєбу» воно має зайти, –

розповідає Ірена. – І я написала таку книжку-«міжсобойчик». Ніби розмова з приятелькою, де я описую реальні історії стосунків, аналізую їх уже з точки зору теперішнього свого досвіду і психологічного розуміння. Це книжка для жінок, у яких все склалося, які мають успішну кар'єру, але не можуть знайти собі постійного партнера. Підходить і для чоловіків, не протипоказана і швидко одруженим парам. В якихось ситуаціях ви впізнаєте себе, посмієтесь над своїми колишніми історіями, теж знайдете багато лайфхаків і важливих нагадувань про те, як нам треба ставитися до себе і партнерів. Але одразу попереджаю – я не коуч і не психолог, і точно – не «гуриня», якихось магічних технік в цій книжці немає. Є здорові поради для здорових людей.

За цю книжку авторка отримала дозу критики від радикальних феміністок.

– Не знаю чому, бо для мене фемінізм – це про свободу бути собою, жінка має сама вибирати, якою бути. Я вірю в заміж, вже три рази виходила, – сміється Ірена.

– Що робити, якщо в Україні бракує вільних чоловіків за 30? Виходьте на «міжнародний ринок», – у своєму неперевершеному стилі рекомендує Карпа. – Тут українок цінують, бо в нас ще залишилося це уміння турбуватися про чоловіка. Але важливо не перегинати палицю, і за борщами не забувати про себе (що теж часто властиве українкам). Я часом себе на цьому ловлю і одразу кажу: «стоп, стоп, зупинися».

Психологи, які прочитали нову книжку Ірени, кажуть, що їй вдалося простою доступною мовою донести важливі психологічні основи партнерських стосунків. І найголовніша рекомендація від Карпи – намагаючись навести лад у стосунках з чоловіками, найперше зробіть психологічне «прибирання» в собі за допомогою хорошого психотерапевта. Позбудьтеся негативних стереотипів, опрацюйте досвід поразок, усвідомте, які стандарти винесли з родини і тільки тоді, свідомо, ви зможете збудувати здорові стосунки з іншою людиною. ■

Світлана ЛАГУЗ

До 50-річчя Марти Кулинич-Новицької

8 листопада виповнюється піввіковий ювілей чарівної жінки, яка своїм талантом заворує мистецький Львів і всю Україну.

Марта Кулинич-Новицька має лемківське коріння. За фахом є музикознавчицею, закінчила Львівське державне музичне училище, а згодом – Музичну академію ім. Миколи Лисенка. Викладає теорію музики в Дитячій музичній школі №2 міста Львова.

Та глибока творча душа прагне чогось більшого, тож з 2000 року жінка захопилася технікою художнього гладевого шва та вивчила її під зичливим керівництвом Ірини Івасенко. З того часу руки мисткині самі виводять голкою образи Богородиці та композиції з постатями святих. Нині в її доробку вже понад 100 вишиваних образів – давні лемківські ікони, що походять зі втраченого, але не забутого лемківського краю, – та сучасні композиції, зокрема серія ікон «Лемківська Мадонна», намальована художницею з лемківським корінням Марією Янко.

Марта Кулинич-Новицька вишила понад 100 жіночих, чоловічих та дитячих сорочок. Ваблять око і її картини

▲ Жіноча сорочка

на світську тематику, рушники, доріжки. З 2005 року вона має майже щорічні персональні виставки в музеях Львова та області. Її твори зберігаються у приватних колекціях та музеях в Україні та за кордоном.

Тільки вдуматися: один помах руки – і вишито лише один міліметр тканини. Другий помах руки – другий міліметр і так далі. Але ж вишито сотню образів та сотню сорочок – скільки ж це помахів руки. Оркестр творіння!

Марта Кулинич-Новицька є членкинею Львівського державного обласного центру народної творчості та культурно-освітньої роботи, а також учасницею Народного ансамблю пісні і танцю «Лемковина».

На обличчі мисткині завжди панує усмішка. Глядячи на неї, думається: «В опіці Матері Божої, яку

вона прославляє у вишивці».

І тішиться, певно, отець Дмитро Блажейовський з вічних осель Господа, що у Львові, який він дуже любив, у його рідній лемківській церкві співає в хорі, а також в Народному ансамблі пісні і танцю «Лемковина», його «донечка». Та, яка продовжила його справу – прославляти Господа у вишивці,

▲ Мадонна з писанкою. За авторською іконою Марії Янко

давньому мистецтві, яким з правків захоплювався його народ.

Рідна земля, Лемківщина – втрачена, та ніколи не втрачений її дух, адже він живе і вічно буде жити в кожному її паросткові. Лемківська громада пишається такою чарівною лемкинею. ■

Марія ГОРБАЛЬ

Фото надані авторкою статті

РЕЦЕНЗІЇ ТА ОГЛЯДИ

«Чорний ворон», історична драма, режисер Тарас Ткаченко, Україна, 2019.

Уроки української історії

В межах кінофестивалю «Ukraina! 5 Festiwal Filmowy», що проходив у варшавському «Ілюзіоні» 21-28 жовтня, а 2-9 листопада повторився онлайн, відбувся показ художнього фільму «Чорний ворон» за мотивами однойменного роману-бестселера українського письменника Василя Шкляра.

У цьому році фестивалю виповнилося 5 років. На ювілейному показі вирішили презентувати як нові кінокартини, так і переможців глядацьких симпатій попередніх років. Фестиваль — це добра нагода подивитися одні з найкращих українських кінострічок за останній час. Адже в польських кіно-театрах не часто побачиш вітчизняні фільми. Так, зокрема, на фестиваль по-

трапили два повнометражні фільми Тараса Ткаченка «Гніздо горлиці» (2016) та «Чорний ворон» (2019).

В Україні ще досі триває процес відродження якісного нового кіно. Після проголошення незалежності до початку 2000-х в країні протягом року виходило не більше одного-двох фільмів. Нове тисячоліття принесло позитивні зміни і до українського кінематографу. Наступна хвиля розпочалася після Революції гідності у 2014 році, тоді з'явилися і нові режисери, і на широкі екрани потрапили якісні кінокартини, які здобували нагороди на міжнародних фестивалях. До цього періоду належить фільм «Чорний ворон», який вдалося екранізувати у 2019 році після десяти років невдалих спроб. Цікаво, що у 2011-му стрічку мав відзняти Єжи Гофман, проте після ознайомлення із книгою заявив, що вона «антиросійська і ксенофобська», тож у 2018 році вона потрапила до рук режисера Тараса Ткаченка. І все стало на свої місця: кінокартина виявилася вдалою та викликала багато позитивних відгуків в українського глядача.

Матеріали для написання роману взято із архівів Служби безпеки України. Фільм та книга засновані на реальних подіях, проте кінострічка відрізняється від твору. Це сподобалося не всім, адже дехто чекав мало не ідентичності. Та ця відмінність аж ніяк не зіпсувала кінокартину, яка виглядає цілком самодостатньою.

Фільм розповідає про події 1920-х років у Холодному Ярі. Про цю частину історії пересічному українцеві відомо не багато. Чотирьохрічна радянсько-українська війна 1917-1921 років закінчилася поразкою Української Народної Республіки, окупацією України біль-

шовиками та приєднанням території до складу Радянського Союзу. Після невдалих спроб Армії УНР відвоювати землі хтось тікав на чужину, а хтось залишився. Саме «залишенці», які сформували партизанські загони, продовжили війну до 1922 року. Тоді ж повсталася Холодноярська республіка, на чолі одного з загонів якої був отаман на ім'я Чорний Ворон. Саме ці події крізь призму його життя лягли в основу фільму.

Головний герой Іван Черноус, борець царської армії, після закінчення військових дій вертається із дружиною до свого села, розраховуючи на мирне життя. До речі, Івана грає актор Тарас Цимбалюк, що знімався у серіалі «Спіймати Кайдаша» у ролі Карпа (рецензія — у «НС» №15 від 12.04.2020). Поблизу села, у лісах, партизани воюють проти червоноармійців. Обидві сторони пропонують Черноусу співпрацю, та чоловік намагається оминати події війни. Проте все змінюється після смерті батька Івана, якого вбили окупанти. Після цього воїн приєднується до партизанів як отаман Чорний Ворон та починає особисту війну.

У кінокартині варто звернути увагу на жіночі ролі, які кількісно програють чоловічим, проте зображені доволі яскраво. Саме жінки стають основним важелем у кульмінаційних моментах, та й заради них воюють чоловіки. Тіна (Ксенія Данилова) — дружина Івана, ворожка Явдоха (Наталя Сумська), повстанка Дося (Зоряна Марченко) — усі ці образи надзвичайно різноманітні. Героїні гармонійно доповнюють одна одну, їм характерна незламність та безстрашність, що допомагає творити надійний тил для воєнків. Найбільше закарбовується в пам'яті Явдоха, слі-

па знахарка, що бачить майбутнє, яка не одному воїну передбачає смерть. А глядачеві підказує про розвиток сюжету. Героїчним жінкам протиставлена єврейка, агентка ЧК (Чрезвычайный комитет — рос., Надзвичайний комітет — укр.) Циля (Аліна Коваленко), яка згубила численну кількість бійців та партизана Кузьму (Данило Мірешкін). Любовна лінія між Кузьмою та Цилею — одна з яскравих та найтрагічніших, такі образи точно запам'ятовуються надовго.

У фільмі багато вдалих моментів, хоч і подекуди сюжет міг би бути краще продуманим. Та і за кількістю кривавих сцен та способом їхнього зображення «Чорний ворон» може нагадувати роботу Квентіна Тарантіно. Тому, можливо, декілька разів вам все ж таки захочеться відвернутися від екрану. Проте як для українського кіно, що тільки розвивається, кінокартина відзнята на доброму рівні. Перелічені нюанси можна віднести до мінусів перегляду стрічки, проте плюси тут значно переважають.

Вагомим аргументом для перегляду все ж залишається саме ідея та історія, покладена в основу. Адже кінострічка розповідає про одну з найтрагічніших сторінок українського минулого, про події, що замовчувалися або викривлювалися радянською владою. Кажуть, «хто згадає лихе — тому око геть, а хто забуде — тому два», то ж минуле не лише потрібно пам'ятати, а і вчитися з нього. Такі кінокартини показують, якою ціною протягом століть виборювалася незалежність народу, і хто весь час є ворогом України. І такі картини мусять бути обов'язковими для перегляду. ■

Леся КОРОСТАТЕВИЧ

«Номери», драма, антиутопія. Режисери: Олег Сенцов, Ахтем Сеїтбалаєв, Польща, Україна, Чехія, Франція, 104 хв, 2020.

Перший. Другий. Третій. Нуль

Автор п'єси «Номери» та режисер однойменного фільму Олег Сенцов листувався з продюсеркою фільму Анною Паленчук, ще сидячи в полоні за ґратами російської в'язниці. За допомогою листів узгоджував з нею співрежисера, персонажів і навіть декорації майбутньої стрічки. Після виходу на волю йому вдалося матеріалізувати свій твір у форматі повнометражного кіно.

Варто зазначити, що Сенцов хотів, аби фільм вийшов мовою оригіналу, російською. Але після отримання фінансування від Міністерства культури України і з огляду на потребу саме в україномовному контенті п'єсу було перекладено українською мовою, а ре-

дактуру узгоджено з Євгенією Врадій, яка добре знайома з Олегом і відчуває його стиль та до цього була другою режисеркою у Сенцова на «Гамері» і стрічці «Носоріг».

«Номери» презентувалися на кінофестивалі «Ukraina! 5 Festiwal Filmowy», який стартував у Варшаві 21 жовтня. Це історія про соціум у полоні системи, де кожен з учасників гри має свій порядковий номер, завдання і віру в «Бога» — Великого Нуля. У світі номерів усе підпорядковується суворим правилам, суддям і правителю, якого ніхто ніколи не бачив, але шосили боїться.

Стрічка розповідає про десять осіб, що поділяються на «парних» — дівчат і «непарних» — хлопців. У всіх є своя пара, але щоночі між командами судді встановлюють високий паркан, аби кожен був на своєму місці. Двоє суддів з гвинтівками протягом дня стоять, контролюючи дотримання правил. «Перший номер» — чоловік середніх літ, із сивим волоссям і великою книгою правил під боком. Саме з нього починається ранок, він дає свисток для «старту», дозвіл на прийом їжі, і за його командою всі йдуть на «відбій». «Номер два» — його пара, жінка з довгим чорним волоссям, яка згори дивиться на всіх, вважаючи себе найліпшою і найголовнішою. Але, звісно, після номеру першого. «3» — старий дідусь, що має ознаки деменції, але також красиву пару — «четвірочку», молоду дівчину, яка не дотримується заборони бути з кимось поза своєю парою. З неї і почалися плітки і поступове порушення правил.

«П'ятий» — його ще називали «Пузань», бо він має тонкі руки й ноги, але величезний живіт — хитрий і підлий чоловік. «Шоста» — маленька жіночка,

активна підбурювачка до протестів. Але сама в них участі не бере. «Сьомий» — тихий боягуз, який здатен на страшні речі, але каже: «не сьогодні, а завтра. Обов'язково завтра». «8» — білявка, яка до нестями кохає свого партнера і бореться за його увагу будь-яким способом. «Дев'ятий» гравець — хоробрий і принциповий юнак, який зміг похитнути систему, котра натомість не зламала його. «Десяточка» — маленька дівчинка, закохана в життя, яка живе з великим страхом порушити систему Великого Нуля.

Фільм розпочинається з кадру, в якому ми бачимо велику сцену позаду, а по боках — ворота: на лівих написано «СТАРТ», на правих — «ФІНІШ». Під суддями — табло і коментаторська кабіна. Від кабіни до самої авансцени натягнута сітка висотою з людину. Усе старе, запущене, але розставлено суворо симетрично. І раптом починається метушня. Перший. Другий. Третій... Десятий — хвала великому Нулю.

Номери намагаються побороти свої страхи, отримавши свободу. Але у них немає можливості обирати свою долю, роблячи те, що подобається їм насправді. Вони вже звикли до однакового розпорядку дня, який передбачає виконання безглузвих щоденних завдань, прописаних у правилах. Допки не з'являється «одинадцятий», який розбиває непохитну віру в «Бога», порушивши десятки правил. За це його карають і садять до клітки, аби не заважав жити за правилами.

Фільм показує, як у світі важко боротися з тими, хто «знає краще», «бо ми так сказали», «ти не перший, а 11, от і стань в кінець». І навіть не дивлячись на те, що хлопець бігав швидше

за всіх, мислив глибше і мав вигляд Аполлона — його закрили в клітці як ненормального і божевільного, надаючи перевагу старому й німечному дідові.

Спочатку екранізація п'єси видається нісенітницею, вимислом, на який не варто витрачати час. Якісь номери, жінки, бородач дідусь і дивна акторська гра, що нагадує шкільний спектакль. Здається, це театр абсурду, де грають не професіонали, а аматори. Але згодом, коли глядач звикає до кожного героя, їхніх характерів, історій — починається справжнє кіно, де у кожного вже є улюблений гравець, дратуючий персонаж і хвилювання за стосунки героїв. Попри просте існування між номерами розгортаються романи, конфлікти, там навіть народжується дитина, яка змінює життя всіх номерів. Фільм з кожною сценою вражає усе більше, показуючи справжню людську суть. У світі номерів існує зрада друзів, наслідки протестів і тотальна поступливість власним принципам, аби не розгнівати Великого Нуля. Але після бунту «дев'ятого» усі тепер хочуть самостійно вирішувати свою долю, отримати імена і створити новий світ, де будуть панувати їхні закони.

Попри вигаданий світ фільму у ньому чітко видніється наша реальність. Олег Сенцов не тільки показав алію на тюрем, він зобразив людей у суспільстві, де є сильна, непохитна система, якій вони підпорядковуються з народження. А коли хочуть щось змінити — їх душать і «дискваліфікують з гри», бо треба бути як усі, бути в системі, працювати на неї.

Єва КРАВЧУК

UKRAİNA!

5. FESTIWAL FILMOWY

ONLINE

na mojeekino.pl w całej Polsce · 2-9.11.2020

Zapraszamy!

ONLINE U!FF ONLINE U!FF ONLINE U!FF ONLINE

Греко-католицька спільнота в Ельблонзі
будує нову святиню.
З цією метою проводимо різні заходи,
щоб зібрати кошти.

Від імені спільноти греко-католицької парафії
Народження Св. Івана Хрестителя в Ельблонзі
парох о. митрат Андрій Сорока просить про вплати:
Parafia Greckokatolicka w Elblągu, ul. Poznańska 2a
Bank PeKaO S.A. I oddział w Elblągu
nr konta: 87 1240 1226 1111 0000 1404 5318

ШАНОВНІ ЧИТАЧІ!

Повідомляємо, що з 1 січня 2021 року ціна одного примірника газети буде становити 4.30 злотих. Зміна ціни відбувається у зв'язку зі збільшенням витрат на видавничий процес і висилку газети.

Нагадуємо також, що до 5 грудня 2020 року ви можете зробити передплату газети на 2021 рік в кіосках RUCH.

Об'єднання українців у Польщі

Відійшли...

29 жовтня передчасно упокоїлася
бл. п. Марія Лесик
з Пасленка.

Чоловікові Казимиру, дітям,
усій родині і близьким
шлемо слова співчуття і скорботи.
Нехай пасленська земля буде Покійний пухом.
Похорон відбувся 1 листопада.

*Голова, Управа й Рада
Ольштинського відділу ОУП*

Він усе життя служив своїми неперевершеними талантами України і українцям світу, зокрема й українській громаді Польщі.
На 74-му році життя останнього жовтневого понеділка, 26 числа, в Луцьку, столиці Волині, упокоївся народний артист України

бл. п. Олександр Огородник

багаторічний директор, художній керівник і хормейстер Заслуженого народного ансамблю пісні й танцю «Колос» з Торчина, який відвідав 50 країн світу і десятки разів викликав захват українців Вармиї та Мазур й інших регіонів.

Дружині Покійного Ніні, дітям, усій родині і близьким та членам ансамблю «Колос» складаємо слова співчуття і схиляємо голови у скорботі. Хай рідна волинська земля, в якій митець спочив 28 жовтня, після відспівання заупокійної, проведення у вічність у Луцькому кафедральному Соборі Святої Трійці та прощання визначного артиста довготривалими оплесками, буде йому пухом.

*Управа і Рада Ельблонзького відділу ОУП
Управа і Рада Ольштинського відділу ОУП*

**Ольштинський відділ
Об'єднання українців у Польщі
та міська ланка ОУП в Ольштині**
запрошують учнів початкових та середніх шкіл,
які цікавляться українською культурою,
зокрема співаною поезією,
авторською і сучасною піснею, на

**XVII Огляд української поезії
та авторської і сучасної пісні**

Нашим оглядом ми хочемо започаткувати відзначення 150-ї річниці з дня народження геніальної дочки українського народу Лесі Українки.

Цьогорічна подія через пандемію коронавірусу та введені санітарні обмеження відбудеться у форматі онлайн — **6 грудня 2020 року.**

Для участі в огляді заявку на бланку зголошення треба **до 22.11.2020** надіслати на електронну пошту: godki14@wp.pl.

Уся необхідна інформація за телефоном: 506 941 162 (Петро Табака).

**Фонд
Український Народний Дім
у Перемишлі**

Fundacja Dom Ukraiński w Przemyślu
ul. Kościuszki 5,
37-700 Przemyśl

PLN: 88 1600 1462 1838 9708 6000 0001

Nasze Slovo

Adres: Redakcja "Nasze Slovo", ul. Kościeliska 7, 03-614 Warszawa,
tel.: prenumerata i reklama – tel./fax 22 677-88-10,
redaktor naczelny – 22 677-88-11, sekretarz redakcji – 22 677-84-46,
redakcja – 22 677-84-45.

E-mail: redakcja@nasze-slowo.pl, prenumerata@nasze-slowo.pl, ogloszenia@nasze-slowo.pl

Internet: www.nasze-slowo.pl

Kolegium Redakcyjne: Khrystyna Zanyk, Piotr Tyma, Paweł Łoza, Tetiana Daniuchenko, Anastazja Krawczuk, Daryna Popil.

Zespół redakcyjny: **redaktor naczelny** – Khrystyna Zanyk, **zastępca redaktora naczelnego** – Paweł Łoza, **sekretarz** – Tetiana Daniuchenko, **redaktorzy** – Igor Szczurba (Warszawa), Anna Winnicka (Koszalin), Grzegorz Spodarek (Kętrzyn), Katarzyna Komar-Macyńska (Przemyśl), **redaktor stylistyczny** – Olga Rusina, **redaktor techniczny** – Olga Michaluk, **prenumerata, reklama** – Lesia Korostatewycz.

Współpracownicy: Stefan Migus (Olsztyn), Anastazja Krawczuk (Warszawa), Piotr Andrusieczko (Poznań, Kijów), Olesia Gieral (Lublin), Bogdan Tchórz (Górowo Iławeckie), Ludmiła Łabowicz (Białystok), Oksana Kulczewycz (Legnica), Igor Isajew (Warszawa), Jerzy Gawryluk (Bielsk Podlaski), Olena Humeniuk (Kijów), Adam Wiewiórka (Legnica), Daryna Popil (Warszawa), Oleksandra Iwaniuk (Warszawa).

Wydawca: Związek Ukraińców w Polsce, ul. Kościeliska 7
03-614 Warszawa, tel.: 22 679-96-77, 677-88-05 (sekretariat),
22 677-88-06 (sekretarz Zarządu Głównego), fax: 22 679-96-95,
E-mail: zuwp@post.pl, sekretariat@ukraina.com.pl,
Internet: <http://www.oup.ukraina.com.pl>

Fotoskład: Redakcja „Nasze Slovo”
Druk: Drukarnia „Efekt”. **Nakład** 2700 egz.

Pismo dofinansowano ze środków dotacji Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji Związku Ukraińców w Polsce Z.G., ul. Kościeliska 7, 03-614 Warszawa

Konto bankowe dla wpłat w PLN, EURO, CAD:
47 1160 2202 0000 0000 5515 6292
IBAN: PL20 1160 2202 0000 0000 5515 6196
BIC/S.W.I.F.T.: BIGBPLPWXXX
Bank Millennium S.A., ul. S. Żaryna 2a, 02-593 Warszawa

Konto bankowe dla wpłat tylko w USD:
IBAN: PL20 1160 2202 0000 0000 5515 6196
BIC/S.W.I.F.T.: BIGBPLPWXXX
Bank Millennium S.A., ul. S. Żaryna 2a, 02-593 Warszawa

Poglądy autorów publikacji nie zawsze są zbieżne z poglądami redakcji.
Za wiarygodność faktów odpowiadają autorzy.
Redakcja nie zwraca tekstów nie zamówionych oraz zastrzega sobie prawo ich redagowania, skracania i zmiany tytułów. Koresponduje z czytelnikami tylko na łamach tygodnika.
Rozpowszechnianie materiałów z „Naszego Słowa” wyłącznie za zgodą redakcji.

Za treść ogłoszeń i reklam redakcja nie ponosi odpowiedzialności.
„Nasze Slovo” dostępne jest w oddziałach Poczty Polskiej, w kioskach RUCH-u, w wybranych EMPIK-ach oraz w wydaniu internetowym www.eprasa.pl/news/nasze-slowo.

Prenumerata realizowana przez RUCH S.A.:
Zamówienia na prenumeratę można składać bezpośrednio na stronie www.prenumerata.ruch.com.pl
Ewentualne pytania prosimy kierować na adres e-mail: prenumerata@ruch.com.pl lub kontaktując się z Centrum Obsługi Klienta „RUCH” pod numerami: 22 693 70 00 lub 801 800 803 – czynne w dni robocze w godzinach 7⁰⁰ – 17⁰⁰.

